

ТУВЭ ЯНСАН

НЕБЯСПЕЧНАЕ ЛЕТА

Тувэ Янсан

НЕБЯСПЕЧНАЕ ЛЕТА

Пераклад з шведскай

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2014

УДК 821.113.6-93
ББК 84(4Фин)-44
Я65

Вівіцы

Пераклад з шведскай Алесі Башарымавай

Пераклад зроблены з выдання:
Tove Jansson. **Farlig midsommar.**
Schildts. 2009.

Ілюстрацыі Тувэ Янсан

© Tove Jansson 1954.

First published by Schildts Förlag Ab, Finland. All rights reserved.

Янсан, Тувэ

Я65 Небяспечнае лета / Тувэ Янсан; пер. з швед. Алесі Башарымавай; ілюстрацыі Тувэ Янсан. — Мінск : Зміцер Колас, 2014. — 140 с. : іл.

ISBN 978-985-6992-44-8.

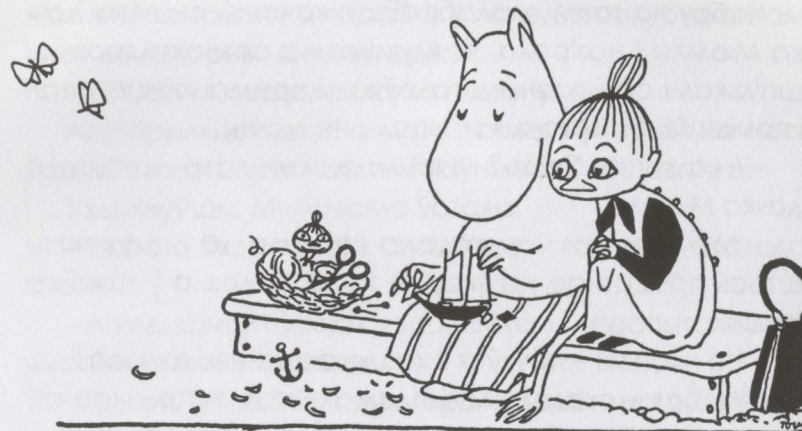
Казачная аповесць «Небяспечнае лета» — яшчэ адна з серыі кніг, прысвечаных мумітролям, чароўным і забаўным істотам, прыдуманым, апісаным і намаляваным выдатнай фінскай пісьменніцай і мастачкай Тувэ Янсан (1914–2001).

Адрасуецца дзецям малодшага школьнага ўзросту, а таксама ўсім аматарам і заўзятарам мумітроляў.

ББК 84(4Фин)-44
УДК 821.113.6-93

ISBN 978-985-6992-44-8

© Tove Jansson, 1954.
© Алеся Башарымава,
пераклад на беларускую мову, 2014.
© Афармленне. Выдавец Зміцер Колас,
2014.

Раздзел першы

Пра караблік з кары і агнядышную гару

Мумімама сядзела на ганку ў яркіх сонечных промнях і даводзіла да ладу выразаны з кары караблік.

«Калі я правільна памятаю, у галеаса два вялікія ветразі ззаду і некалькі трохкутных спераду на бушпрыце», — думала яна.

З рулём давялося павазіцца, а вось трум пайшоў весляей. Мумімама зрабіла з кары драбнютку люк, і калі яго прыладжвала, той сеў у адтуліну так трапна, што тонкія краёчкі шчыльна сашчапіліся з палубай.

— На выпадак шторму, — сказала яна сама сабе і шчасліва ўздыхнула.

Побач на ганку, падабраўшы каленкі, сядзела дачка Мюмлы і назірала, як Мумімама рознакаляровымі шпількамі са шклянымі галоўкамі прымацоўвае штагі і прывешвае чырвоныя вымпелы на мачты.

– А каму гэта будзе? – з трымценнем у сэрцы спытала дачка Мюмлы.

– Мумітролю, – адказала Мумімама і, шукаючы штось прыдатнае на якарны трос, палезла ў швейны кошык.

– Не пхайся! – пачуўся з кошыка тоненькі галасок.

– Любая, – сказала Мумімама, – твая сястрычка зноў улезла ў мой швейны кошык. Яна ж уся абколецца, там іголки!

– Мю! – пагрозліва сказала дачка Мюмлы і паспрабавала выцягнуць сястру з матка прадзіва. – Ану вылазь!

Але маленькая Мю зашылася ў кошык яшчэ глыбей і зусім згубілася ў прадзіве.

– Собіла ж ёй нарадзіцца такой маленькай на маю галаву! – паскардзілася дачка Мюмлы. – Ніколі не ведаеш, куды яна забрацца. А давай ты зробіш караблік і для яе! Тады яна зможа плаваць на ім у бочцы з вадою, і я хоць буду ведаць, дзе яна.

Мумімама засмяялася і дастала з сумачкі кавалак кары.

– Як думаеш, такі яе вытрымае? – спытала яна.

– Вытрымае, – сказала дачка Мюмлы. – Толькі зрабі ёй яшчэ маленькі выратавальны круг.

– А можна я пачыкаю клубок нажніцамі? – крыкнула з кошыка маленькая Мю.

– Зрабі ласку, – адказала Мумімама. Яна любавалася сваім галеасам і прыкідвала, ці не забыла чаго.

Калі яна так трымала караблік у лапе, на палубу раптам упаў вялікі чорны шматок сажы.

– Ой, фу! – сказала мама і здзьмула яго.

Але прыляцеў другі шматок сажы і ўпаў ёй на нос. Гэтымі сажавымі шматкамі поўнілася ўсё паветра.

Уздыхнуўшы, Мумімама ўстала.

– Проста бяда з гэтай агнядышнай гарою! – сказала яна.

– Агнядышнай гарою? – зацікаўлена перапытала Мю, высоўваючыся з кошыка.

– Ну, так. Тут паблізу адна гара пачала пыхаць агнём, – патлумачыла Мумімама. – І сажай. Такого не было аж з таго часу, як я пайшла замуж. І трэба ж было ёй расфыркацца, якраз калі я вывесіла сушыцца пасцелі! Цяпер усё будзе чорнае...

– Усё згарыць! – весела закрычала маленькая Мю. – І ўсе хаты згараць, і сады, і цацкі! І ўсе іх малыя брацікі-сястрычкі з іх цацкамі таксама!

– Не кажы глупства, – мякка сказала Мумімама і, змахнуўшы з мордачкі сажу, пайшла шукаць Мумітроля.

Пад адхонам, справа ад дрэваў, між якімі вісеў галак Мумітаты, была вялікая яміна з празрыста-бурай вадой. Дачка Мюмлы сцвярджала, што ў цэнтры яма бяздонная. Напэўна, так яно і было. Па берагах на шырокім бліскучым лісці адпачывалі стракозы і вадзяныя павукі, а пад вадою важна перасоўваліся розныя казюркі з растапыранымі лапкамі. У глыбіні блішчалі залатыя жабіны вочы, а часам, падняўшыся з глеістых нетраў, у вадзе мог прамільгнуць які-небудзь таямнічы жабін сваяк.

Мумітроль ляжаў на сваім улюбёным месцы (дакладней, на адным з такіх месцаў), скруціўшыся ў абаранак на зеленавата-жоўтым імху і акуратна падаткнуўшы пад сябе хвост.

Ён спакойна і засяроджана глядзеў у ваду, слухаючы шоргат крылаў і санлівы гуд пчолаў.

«Гэты караблік для мяне, – думаў Мумітроль. – Ён павінен быць для мяне. Мама заўсёды робіць першы летні караблік таму, каго любіць болей за ўсіх. А потым прыдумляе ўсім якую-небудзь забаву, каб ніхто не паспеў пакрыўдзіцца. Калі вунь той вадзяны павук

паплыве на ўсход, караблік будзе без шлюпкі. А калі на захад – са шлюпкай – маленькай, такой, што аж боязна будзе ўзяць у лапы».

Павук марудна пасунуўся на ўсход, і на вачах у Мумітроля навярнуліся слёзы.

Тут трава зашамацела, і з-за мяцёлак выглянула Мумімама.

– Прывітанне, – сказала яна. – Я для цябе нешта маю.

Яна асцярожна апусціла галеас на ваду. Ён прыгожа загайдаўся над сваім адбіткам і адразу паплыў, быццам нічым іншым ніколі і не займаўся.

І хоць Мумітроль адразу заўважыў, што пра шлюпку Мумімама забыла, ён усё роўна з удзячнасцю пацёрся аб яе нос сваім (што, дарэчы, вельмі прыемна – быццам праводзіш па шчацэ белым аксамітам) і сказаў:

– Гэта найлепшы з усіх караблікаў, якія ты калі-небудзь рабіла.

Яны сядзелі на моху і глядзелі, як галеас плаўна перасек ставок і спыніўся ля нейкага ліста.

Потым яны пачулі, як дачка Мюмлы гукае ад дома сваю сястрычку.

– Мю! Мю! – крычала яна. – Жахлівае дзіцяня! Мю-у-у! Ану дадому! Ужо я табе задам прачуханец!

– Зноў яна здэсьці хаваецца, – сказаў Мумітроль. – Памятаеш, як мы знайшлі яе ў тваёй сумцы?

Мумімама кінула. Нахіліўшыся мордачкай да вадзянога люстра, яна ўважліва разглядала дно.

– Там нешта блішчыць, – сказала яна.

– Гэта твой залаты бранзалет, – сказаў Мумітроль. – І яшчэ адна бранзалетка – з нагі фрэкен Снорк. Здорава я прыдумаў?

– Яшчэ як! – пагадзілася мама. – Цяпер мы заўсёды будзем захоўваць нашы аздобы ў бурай крынічнай вадзе. Так яны глядзяцца нашмат прыгажэй.

Дачка Мюмлы стаяла на ганку і крычала так, аж зрываўся голас. Яна цудоўна ведала, што маленькая Мю сядзіць дзе-небудзь у адной са сваіх незлічоных схованак і пасмейваецца.

«Магла б здагадацца прывабіць мяне мёдам, – думала Мю. – А тады, калі прыбягу, надрала б мне вушы!»

– Мюмла, – гукнуў Мумітата са свайго крэсла-гушкалкі, – калі ты будзеш так крычаць, яна ніколі не прыйдзе.

– Я крычу, проста каб супакоіць сумленне, – важна патлумачыла дачка Мюмлы. – Калі мама ад'язджала, яна мне сказала: «Пакідаю тваю малодшую сястрычку на цябе. Калі табе выхаваць яе не ўдасца, дык не ўдасца нікому, бо я гэтую справу кінула ад самага яе нараджэння».

– Ну, тады ясна, – сказаў Мумітата. – Тады крычы, калі цябе гэта супакойвае.

Ён узяў са стала кавалак ранішняга пірага і, асцярожна агледзеўшыся, макнуў яго ў збанок з вяршкамі.

Накрыта было на пяцёх, а шостая талерка стаяла пад сталом на верандзе, бо дачка Мюмлы казалася, што там адчувае сябе вальней.

Талерачка Мю была, вядома, зусім маленькая. Яна цалкам хавалася ў цяні кветкавай вазы, што стаяла пасярэдзіне стала.

Раптам на садовай сцяжынцы, таропка перабіраючы лапкамі, узнікла Мумімама.

– Не спяшайся так, дарагая, – сказаў Мумітата. – Мы ўжо ўсе паелі ў кладоўцы.

Адсопваючыся, Мумімама зайшла на веранду і агле-дзела накрыты да снедання стол. Абрус быў увесь чорны ад сажы.

– Ай-яй-яй, – сказала яна. – Такая спякота! А яшчэ сажы столькі... Бяда з гэтай агнядышнай гарой!

– Калі б гэтая гара была крыху бліжэй, можна было б хоць прэс-пап'е зрабіць з сапраўднай лавы, – летуцен-на вымавіў Мумітата.

Было напраўду гарача.

Мумітроль застаўся ляжаць ля вады. Ён глядзеў у белае-белае, падобнае да срэбнага дыска неба і слухаў, як удалечыні перагукаюцца марскія птушкі.

«Будзе навальніца», – сонна падумаў Мумітроль і падняўся з моху. Як заўсёды бывае перад пераменай надвор'я і надыходам змроку, неба разразалі дзіўныя бліскавіцы. Мумітроль зноў адчуў тугу па Снусмумрыку.

Снусмумрык быў яго найлепшым сябрам. Вядома, фрэкен Снорк таксама страшэнна яму падабалася, але ж сябраваць з дзяўчынкай – гэта крышачку іншае.

Снусмумрык – ён спакойны і ведае процьму ўсяго, але марнасловіць не любіць. Толькі зрэчас ён расказваў пра свае падарожжы, і тады Мумітроль адчуваў такі гонар, быццам Снусмумрык пасвячаў яго ў нейкі свой таемны хаўрус. Па першым снезе Мумітроль разам з іншымі заўсёды залягаў у спячку, а Снусмумрык выпраўляўся на поўдзень і вяртаўся ў Мумідол толькі наступнай вясной.

Але гэтай вясной ён не вярнуўся.

Мумітроль чакаў яго з таго самага моманту, як прачнуўся ад зімовага сну, хоць нікому і не казаў пра гэта. Калі ж над далінай паказаліся чароды птушак і сышоў апошні снег, чаканне перарасло ў трывогу. Снусмумрык ніколі не затрымліваўся так надоўга. Потым настала лета, і месца ля рэчкі, дзе Снусмумрык заўсёды ставіў намёт, зарасло травой, быццам там ніхто і не жыў ніколі.

Але Мумітроль усё адно чакаў – цяпер, праўда, ужо не так нецярпліва, а крыху стомлена і нават трошкі з дакорам.

Аднойчы фрэкен Снорк сказала за абедам:

– Як спазняецца сёлета Снусмумрык...

– Адкуль ты ведаеш, можа, ён увогуле не прыйдзе, – сказала дачка Мюмлы.

– Можа, яго даўно праглынула Морра! – піснула маленькая Мю. – Ці, можа, ён зваліўся ў прорву!

– Ціха, ціха, – паспешліва супакоіла іх Мумімама. – Снусмумрык усяму дасць рады!

«Але хто ж ведае, што можа здарыцца, – думаў Мумітроль, брыдучы па беразе рэчкі. – Ёсць жа ў свеце і морры, і паліцэйскія. І прорвы, у якія можна зваліцца. А яшчэ можна замерзнуць, ці падарвацца, ці патануць, ці падавіцца косткай – ды мала чаго яшчэ... У свеце небяспекі хапае! І нікому ты ў ім не цікавы – ні ты, ні твае радасці, ні твае страхі. І брыдзе цяпер недзе ў ім Снусмумрык у сваім старэнькім зялёным капелюху... А яшчэ ж ёсць ахоўнік парку, яго вялікі вораг. Жахлівы і страшны...»

Мумітроль спыніўся каля мастка і са скрухаю ўтаро-

піўся ў ваду. Раптам чыясьці лапка асцярожна дакранулася да яго пляча. Мумітроль уздрыгнуў і азірнуўся.

– А, гэта ты, – сказаў ён.

– Мне так сумна, – прашаптала фрэкен Снорк, умоўна пазіраючы на яго з-пад чупрынкі.

На вушах у яе быў вяночак з фіялак. Яна ўсю раніцу не ведала, чым сябе заняць.

Мумітроль неразборліва прамармытаў у адказ штосьці спагадлівае.

– Пагуляем? – прашанавала фрэкен Снорк. – Давай гуляць, быццам я незвычайная прыгажуня, а ты мяне выкрадаеш!

– Я не ўпэўнены, што ў мяне ёсць на гэта настрой, – сказаў Мумітроль.

Вушы ў фрэкен Снорк апусціліся, і Мумітроль паспешаўся пацерціся аб яе нос сваім.

– Нам не трэба гуляць, што ты незвычайная прыгажуня, – сказаў ён, – бо ты прыгажуня і ёсць. Давай, я лепш скраду цябе заўтра.

Чэрвеньскі дзень згасаў, патанаючы ў прыцемку.

Але па-ранейшаму было спякотна.

У сухім гарачым паветры кружылі камячкі сажы. Уся мумісям'я неяк панікла, прыціхла і замаркоцілася. Урэшце Мумімама прапанавала пакласціся спаць у садзе. Яна зладзіла кожнаму асобны ўтульны ложак і ля кожнай пасцелі паставіла маленькую лямпу, каб было не так самотна.

Мумітроль з фрэкен Снорк уладкаваліся пад кустамі язіну, але сон ім ніяк не ішоў.

Ноч была незвычайна, вусцішна ціхая.

– Як гарача! – паскардзілася фрэкен Снорк. – Я ўвесь час варочаюся, варочаюся, а прасціна такая шорсткая, так мне ў галаву пачнуць хутка лезці сумныя думкі!

– І не кажы, – пагадзіўся Мумітроль.

Ён прыўзняўся і зірнуў у сад. Астатнія, здаецца, спалі, і лямпы ціхенька свяціліся каля іх пасцеляў.

Кусты язіну раптам затрэсліся.

– Ты бачыў? – папыталася фрэкен Снорк.

– А цяпер зноў усё ціха, – сказаў Мумітроль.

І ў гэта імгненне лямпа кульнулася на траву.

Кветкі задрыжалі, і па зямлі павольна папаўзла вузкая трэшчына. Яна ўсё паўзла, паўзла, пакуль урэшце не знікла пад матрацам. Тады трэшчына пачала шырэць, і ў яе пасыпаліся грудкі глебы, пясок... І Мумітролева зубная шчотка, раптам саслізнуўшы, таксама паляцела ў падземную цемрадзь.

– Яна была зусім новая! – ускрыкнуў Мумітроль. – Ты яе бачыш?

Ён нахіліўся зазірнуць у трэшчыну, але ў гэты момант зямля, ціха чмякнуўшы, самкнулася.

– Яна была зусім новая, – разгублена паўтарыў Мумітроль. – І блакітная.

– лепш падумай, што магло б і твой хвост зашчаміць! – сусцшыла яго фрэкен Снорк. – І давялося б табе тут сядзець усё жыццё!

Мумітроль рэзка ўскочыў.

– Хадзем, – сказаў ён. – Будзем спаць на верандзе. Ля ганка стаяў тата і да нечага прынюхваўся.

З саду даносіўся трывожны шум: чародамі ўзляталі птушкі, а па траве шаргацелі лапкі звяркоў, якія таропка ўцякалі прэч.

Маленькая Мю высунулася са сланечніку, які рос каля ганка, і радасна крыкнула:

– Ну, зараз лясне!

Раптам у іх пад нагамі нешта прыглушана загуло. Яны пачулі, як у кухні падаюць рондалі.

– Пара снедаць? – скрозь сон спыталася Мумімама. – Што робіцца?

– Нічога, мілая, – адказаў тата. – Гэта проста варушыцца агнядышная гара. Гэх, колькі ж можна нарабіць прэс-пап'е з яе лавы...

Дачка Мюмлы таксама прачнулася. Усе цяпер сабраліся на верандзе і, абапершыся аб парэнчы, назіралі.

– А дзе гэтая гара? – спытаў Мумітроль.

– На адным маленькім востраве, – адказаў тата. – На маленькім і чорным востраве, на якім нічога не расце.

– Табе не здаецца, што гэта крышку... крышачку небяспечна? – прашаптаў Мумітроль, хапаючыся за татаву лапу.

– Ну, можа быць, – лагодна адказаў тата. – Можа быць, сапраўды крышачку небяспечна.

Мумітроль кіўнуў з захапленнем.

І тады яны пачулі раскацісты гул. Ён ішоў ад мора і спачатку нагадваў мармытанне, але ўсё мацнеў і мацнеў, пакуль урэшце не ператварыўся ў страшэнны грукат.

Ноч была светлая, і яны ўбачылі, як нешта неверагодна вялізнае ўсё вышэй уздымаецца над вершалінамі лесу і на самым версе гэтага шыпіць белы грэбень.

– Хадзем лепш у залу, – сказала Мумімама.

Ледзь яны паспелі схваць хвасты за парогам, як у Мумідол уварвалася хваля і ўсё патанула ў апраметнай цемры. Дом скалануўся, але ўстояў на месцы, бо ўсё-ткі гэта быў вельмі дыхтоўны дом. Тым не менш, у залу набегла вады, і ўся мэбля паплыла. Тады яны перабраліся наверх і пачалі чакаць, калі непагадзь утаймуецца.

– Такого надвор'я не бывала з часоў маёй маладосці, – ажывіўся Мумітата і запаліў свечку.

Ноч выдалася трывожная, за сценамі ўсё рыпела і трашчала, і цяжкія хвалі біліся ў аканіцы. Мумімама безуважна сядзела ў крэсле-гушталцы і павольна гушталася.

– Гэта канец свету? – цікаўна запыталася Мю.

– Прынамсі нешта падобнае, – адказала дачка Мюмлы. – Таму пастарайся паводзіць сябе добра, калі, вядома, паспееш, бо ўсе мы, напэўна, хутка адправімся на нябёсы.

– На нябёсы? – перапытала Мю. – Навошта нам на нябёсы? Як мы спусцімся потым назад?

Нешта важнае бухнула ў дом, і аганёк свечкі закальваўся.

– Мама, – шапнуў Мумітроль.

– Што, любі? – азвалася мама.

– Я забыў свой караблік каля стаўка.

– Нічога страшнага, знойдзеш там яго заўтра, – сказала Мумімама.

Раптам яна перастала гушкацца і ўсклікнула:

– Якая ж я расцяпа!

– Што такое? – аж падскочыла фрэкен Снорк.

– Шлюпка, – сказала Мумімама. – Я забыла пра шлюпку. Я ўвесь час адчувала, што забылася пра нешта важнае.

– Ужо да самай юшкі дабралася, – абвясціў Мумітата.

Ён бесперастанку бегаў уніз і правяраў узровень вады. Усе паглядзелі на лесвіцу, якая спускалася ў залу, і перабіралі ў памяці ўсё, што магло папсавацца вадой.

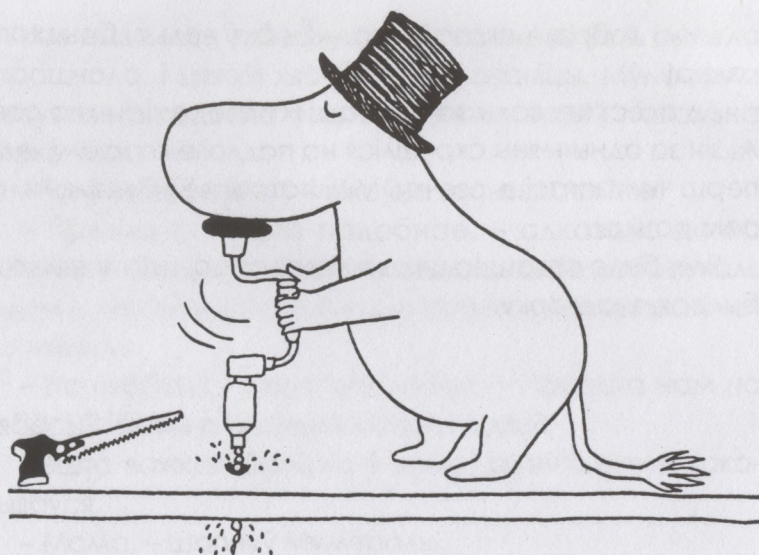
– Хто-небудзь зняў гамак? – раптам спытаў Мумітата. Але гамак так і застаўся на дварэ.

– Ну і добра, – сказаў тата. – Ён быў вельмі брыдкага колеру.

Ад плёскату вады за сценамі іх пачало хіліць на сон. Адзін за адным яны скруціліся на падлозе і паснулі. Але перш чым загасіць свечку, Мумітата завёў будзільнік на сем раніцы.

Яму было страшна цікава даведацца, што ж там адбылося, знадворку.

Раздзел другі

Пра тое, як ныраюць па сняданак

Нарэшце настаў світанак.

Спачатку ён загарэўся вузкай палоскай, якая доўга намацвала дарогу ўздоўж гарызонту, перш чым наважылася падняцца вышэй.

Надвор'е зноў стаяла ціхае і пагоднае.

Толькі хвалі ў мітуслівым беспарадку біліся ў новыя берагі, якіх мора дагэтуль ніколі яшчэ не дасягала. Агнядышная гара, якая ўсё гэта нарабіла, супакоілася. Яна толькі стомлена ўздыхала і час ад часу пыхкала ў неба попелам.

А сёмай зазваніў будзільнік.

Усе адразу ўсхапіліся і кінуліся да акна паглядзець, што там. Маленькую Мю паставілі на падаконне, і дачка Мюмлы прытрымлівала яе за сукенку, каб не звалілася.

Увесь свет перамяніўся. Зніклі язмін і бэз, знік масток і нават уся рака.

Над бурлівай вадой уздымаўся толькі дах павеці. На ім, моцна ўчапіўшыся за вільчак, сядзелі некалькі азяблых постацяў – відаць, лясныя жыхары.

Дрэвы раслі проста з вады, а горныя ланцугі вакол Мумідола ператварыліся ў купкі асобных астраўкоў.

– Раней мне наш краявід больш падабаўся, – сказала Мумімама.

Яна жмурылася ад сонца, якое пасля ўчыненага разгрому выкацілася вялізнае і чырвонае, як месяц у канцы лета.

– Мы сёння і ранішняй кавы не пап'ем, – сказаў тата.

Мумімама зірнула на лесвіцу ў залу, якая цяпер цалкам знікла ў неспакойнай вадзе. Яна ўявіла сваю кухню. Уявіла паліцу над плітой, дзе стаяла бляшанка з кавай, і пастаралася ўспомніць, ці не забылася яна яе закрыць.

Мумімама ўздыхнула.

– Нырнуць пашукаць? – спытаў Мумітроль, які думаў пра тое самае, што і мама.

– Ты не зможаш пад вадой так доўга, дзіцятка маё, – захвалявалася Мумімама.

Мумітата паглядзеў на іх.

– Я часта думаю, – сказаў ён, – што было б няблага зірнуць на свае пакоі са столі, а не так, як заўсёды, з падлогі.

– Ты праўда так думаў? – з захапленнем перапытаў Мумітроль.

Тата кіўнуў. Ён знік у сваім пакоі і вярнуўся з калаўротам і вузкай пілой.

Усе абступілі яго, з цікаўнасцю назіраючы за тым, што ён робіць.

Мумітату было, вядома, крыху ніякавата пілаваць уласную падлогу, але ў той самы час гэта надзіва супакойвала...

Неўзабаве Мумімама змагла ўпершыню ўбачыць сваю кухню зверху. Яна зачаравана ўглядалася ўглыб гэтага злёнага, слаба падсвечанага акварыума. Яна заўважыла на дне пліту, мыйку і сметніцу. А ўсе крэслы і сталы цяпер плавалі пад самаю столлю.

– Ой, як забавна! – сказала Мумімама і засмяялася.

Яе так калаціла ад смеху, што яна была вымушаная плюхнуцца ў крэсла-гушкалку: што ні кажы, не кожны дзень бачыш сваю кухню з такога боку.

– Як добра, што я выкінула смецце! – сказала яна, выціраючы слёзы. – І забылася прынесці дровы!

– Ну, я ныраю, мама? – спытаў Мумітроль.

– Прашу, не дазваляй яму, калі ласка! – занервавалася фрэкэн Снорк.

– Чаму? – сказала Мумімама. – Ты ж бачыш, як яму хочацца.

Мумітроль крыху пастаяў, супакойваючы дыханне, а тады нырнуў у кухню.

Ён падплыў да кладоўкі і адчыніў дзверы. Вада ўнутры была белая ад малака, і сям-там у ёй трапляліся жмуткі бруснічнага варэння. Паўз Мумітроля праплыло некалькі боханаў у кампаніі з чародкаю макаронін. Мумітроль падчапіў маслёнку, злавіў па дарозе адну белую булку

і павярнуў да паліцы над плітой. Прыхапіўшы маміну бляшанку з кавай, ён падняўся пад столь і вынырнуў, цяжка дыхаючы.

– Не, вы гляньце, я ўсё-такі яе закрыла! – ўзрадавалася Мумімама. – Які прыемны зараз будзе пікнік! А ты не мог бы вылавіць яшчэ кавярнік і кубкі?

Ніколі яшчэ ў іх не было такога вясёлага снедання.

Яны выбралі крэсла, якое нікому не падабалася, і пусцілі яго на дровы. Цукар, праўда, увесь распусціўся ў вадзе, але Мумітроль знайшоў слоік з павідлам. Мумітата еў павідла проста са слоіка, а маленькая Мю калаўротам прасвідравала сабе ў бохане цэлы тунэль, і ніхто ёй не сказаў ні слова.

Час ад часу Мумітроль ныраў у кухню вылавіць што-небудзь яшчэ, і тады пырскі ляцелі па ўсім закуродым-леним пакоі.

– Сёння мыць посуд не давядзецца, – радасна казала Мумімама. – Дый хто ведае, можа, мне ўвогуле ніколі больш не спатрэбіцца гэтым займацца. Але паслухайце, давайце паспрабуем усцягнуць мэблю з залы наверх, пакуль яна не папсавалася?

Сонца на дварэ разгаралася ўсё ярчэй, а хвалі паціху ўлягліся. Грамада на павеці нарэшце ажывілася і пачала злавацца на выбрыкі прыроды.

– У часы маёй мамы такога не бывала! – сказала цётхна Мыш, раздражнёна прычэсваючы свой хвост. – Такога тады нізавошта не дазволілі б! Але цяпер час, вядома, не той, што раней, цяпер маладым толькі б пасваволіць.

Маленькі сур'ёзны звярок жвавенька падсунуўся да астатніх і сказаў:

– Не думаю, што гэтую вялізную хвалю нагналі маладыя. Мы ўсе ў гэтай даліне занадта маленькія і маглі б ўзняць хвалю хіба што ў вядры. Ці ў гаршчку. Ці ў тазіку. Ці, скажам, у шклянцы з вадой.

– Ты што, з мяне кпіш? – прыўзняла бровы цётхна Мыш.

– Што вы, не, – сказаў сур'ёзны звярок. – Я проста цэлую ноч думаў... Адкуль можа ўзяцца такая вялікая хваля, прычым без ветру? Вось што цікава, разумеете! І мне здаецца, што альбо гэта...

– І як тваё імя, дазволь спытаць? – абарвала цётхна Мыш.

– Хомса, – спакойна адказаў звярок. – Калі б мы толькі змаглі зразумець, як усё гэта адбылося, то і хваля здалася б нам цалкам натуральнай.

– Натуральнай! – піснула маленькая тоўсценькая Міса. – Нічога ты не разумееш! Са мной заўсёды, заўсёды здараюцца недарэчнасці! Заўчора нехта падклаў мне ў чаравік шышку, каб пасмяяцца з маіх вялікіх ступакоў. Учора ў мяне пад вокнамі хадзіў хемуль і вельмі шматзначна пасмейваўся! А сёння – вось гэта!

– Дык значыць, вялізная хваля ўзнялася, толькі каб падражніць вас? – з павагай спытаў нейкі кнют.

– Гэтага я зусім не казалася, – вымавіла Міса, ледзь не плачучы. – Хіба я каму-небудзь цікавая, каб дзеля мяне штосьці рабілі? А тым больш такую хвалю!

– Можа быць, шышка проста ўпала з хвайны, – спагадліва падказаў Хомса. – Калі гэта, канечне, была хваёвая шышка. А калі не хваёвая, дык, напэўна, яловая. У тваім чаравіку можа змясціцца яловая шышка?

– Я і сама ведаю, што ў мяне вялікія ногі, – хмурна прамармытала Міса.

– Я проста спрабую знайсці тлумачэнне, – сказаў Хомса.

– Рэч у пачуццях, – сказала Міса. – І іх нельга патлумачыць!

– Так, так, – здаўся Хомса.

Цётхна Мыш скончыла прычэсваць хвост і зацікавілася муміамам.

– Ратуюць сваю мэблю, – паведаміла яна, выцягваючы шыю. – Пакрывала на канапе ў іх, бачу, дранае. О, яны нават паспелі паснедаць! Бываюць жа такія на свеце, толькі пра сябе і думаюць! Фрэкен Снорк прычэсваецца... Гэта ў той час, як мы тут тонем. Што ўжо тут скажаш. Вы паглядзіце, яны цягнуць канапу на дах сушыцца! А цяпер уздымаюць сцяг!!! Прападзі мой неўміручы хвост, ёсць жа такія задавакі!

Муміама перагнулася цераз парэнчы і гучна павіталася.

– Дабрыдзень! – з запалам азваўся Хомса. – Можна, мы да вас завітаем? Ці яшчэ надта рана? Мабыць, лепш завітаць пасля абеду?

– Заходзьце зараз, – сказала Муміама. – Я люблю, калі госці прыходзяць зранку.

Хомса пачакаў, пакуль не падплыве якое прыдатнага памеру выварачанае дрэва, а тады, падчапіўшыся да яго хвостом, спытаў:

– Хто са мной?

– Не, дзякуй, – адказала цётхна Мыш. – Нам няма чаго там рабіць, у гэтай распешчанай сямейцы!

– А мяне і не запрашалі, – панура сказала Міса, гледзячы, як Хомса адчальвае і дрэва пачынае аддаляцца... І раптам яна адчула сябе такою самотнай, што адчайна скочыла і ўчапілася за вецце. Хомса моўчкі дапамог ёй узлезці на дрэва.

Яны падплылі да даху веранды і ўлезлі ў дом праз акно.

– Сардэчна вітаю, – сказаў Мумітата. – Дазвольце вас пазнаёміць. Мая жонка. Мой сын. Фрэкен Снорк. Дачка Мюмлы. Маленькая Мю.

– Міса, – сказала Міса.

– Хомса, – сказаў Хомса.

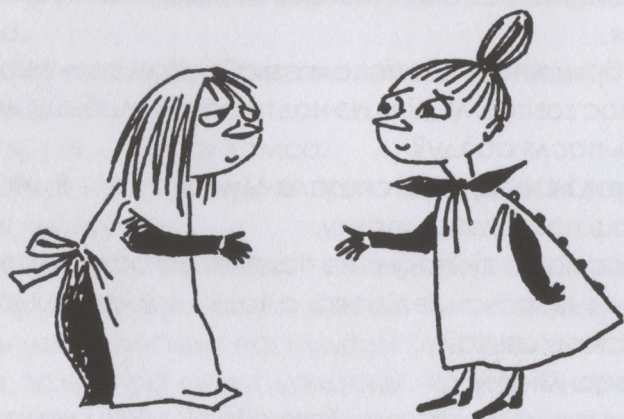
– Што за глупства! – сказала маленькая Мю.

– Яны прадстаўляюцца, – патлумачыла дачка Мюмлы. – Сядзі ціха і не шумі, бо ў нас сапраўдныя госці.

– У нас сёння крышачку непрыбрана, – сказала Муміама. – І залу, на жаль, затапіла.

– О, не пераймайцеся, – сказала Міса. – Адсюль такі мілы від. Дый надвор'е такое ціхае і чароўнае.

– Праўда? – здзіўлена спытаў Хомса.

Міса пачырванела, як бурак.

– Я зусім не хацела хлусіць, – сказала яна. – Я проста мяркую, што трэба казаць прыемнае.

Павісла паўза.

– Тут у нас цеснавата, – урэшце сарамліва сказала Мумімама. – Але ўсё адно апошнія перамены прынеслі хоць нейкую разнастайнасць. Я ўпершыню ўбачыла нашу мэблю з іншага боку... асабліва калі яна плавала дагары нагамі! І вада так пацяплела. Наша сям'я, дарэчы, вельмі любіць паплаваць.

– О, праўда? – ветліва здзівілася Міса.

І зноў павісла маўчанне.

Раптам пачулася слабае бруенне.

– Мю! – строга крыкнула дачка Мюмлы.

– Гэта не я, – азвалася сястрычка. – Гэта мора ў акно заліваецца!

І гэта была праўда: вада зноў пачала падымацца. Цераз падаконне перакацілася маленькая хвалька. Потым яшчэ адна.

А тады на дыван абрынуўся цэлы вадаспад.

Дачка Мюмлы хутчэй засунула сястрычку ў кішэню і сказала:

– Якое шчасце, што гэтая сям'я любіць плаваць!

Раздзел трэці

Пра знаёмства з зачараваным домам

Мумімама сядзела на даху, згробшы ў ахапак сумачку, швейны кошык, кавярнік і сямейны альбом. Мора падымалася, і час ад часу яна была вымушаная адсоўвацца ўсё далей, бо не любіла, калі хвост боўтаецца ў вадзе. Асабліва цяпер, пры гасцях.

– Але ж мы не можам выцягнуць сюды ўсю мэблю з залы, – сказаў Мумітата.

– Даражэнькі, – сказала мама. – Нашто нам стол без крэслаў, а крэслы без стала? І якая радасць ад ложкаў, калі няма бялізнавай шафы?

– Твая праўда, – пагадзіўся тата.

– І зусім не кепска, калі ёсць трумо, – мякка дадала Мумімама. – Ты ж ведаеш, як прыемна паглядзець на сябе зранку. Дарэчы, – сказала яна, крыху памаўчаўшы, – на канапе так прыемна паляжаць і падумаць пасля абеду.

– Не, толькі не канапу, – рашуча адмовіўся тата.

– Як хочаш, мілы, – адказала яна.

Міма іх праплывалі вырваныя кусты і выварачаныя дрэвы, а яшчэ рыбныя садкі, прычалы, парканы, дзежы, вазкі і тачкі – адны пустыя, другія з пацярпелымі на борце. Але ўсяго гэтага было замала, каб замяніць мэблю ўсёй мумісям'і.

Раптам Мумітата ссунуў капялюш на патыліцу і пільна ўгледзеўся туды, дзе адкрываўся ўваход у заліў, у які ператварыўся Мумідол. Ад мора да іх несла па хвалях нейкую дзіўную штуківіну. Сонца біла Мумітату ў вочы, і ён не мог вызначыць, ці ўяўляе гэтая штуківіна небяспеку. Але яна была сапраўды вялікая, такая вялікая, што яе хапіла б на мэбліроўку цэлых дзесяці залаў для яшчэ большай сям'і, чым іхняя.

Спачатку здавалася, што гэта вялізнага памеру бляшанка, якая вось-вось патоне. Потым – што гэта агромністая марская ракавіна, пастаўленая старчма.

Мумітата павярнуўся да ўсёй сям'і і сказаў:

– Думаю, мы ўратуемся.

– Вядома, уратуемся, – пагадзілася Мумімама. – Я вось сяджу сабе ды чакаю наш новы дом. Кепскае здарэцца толькі з рознымі круццямі.

– Што вы! – усклікнуў Хомса. – Я ведаю круццалёў, з якімі нічога страшнага адвеку не здаралася.

– Якое ў іх павінна быць сумнае жыццё! – здзіўлена сказала Мумімама.

Незвычайная рэч падплыла бліжэй. Гэта быў дзіўны дом. З даху, што меў форму ракавіны, на іх глядзелі дзве залатыя маскі: адна плакала, а другая нібыта з іх смялася. У цемры пад гэтымі грывасамі адкрывалася зацягнутая павуціннем паўкруглая зала, адну сцяну ў якой, відаць, выламала вялікая хваляй. Абапал раззяўленага пралому звешваліся доўгія чырвоныя гардзіны, якія маркотна цягнуліся па вадзе.

Мумітата цікаўна ўзіраўся ў змрок залы.

– Ёсць хто-небудзь дома? – асцярожна гукнуў ён.

Ніхто не адказаў. Чутно было толькі, як ляпаюць ад марской гайданкі адчыненыя дзверы. Па пустой падлозе перакочваліся камякі пылу.

– Спадзяюся, жыхары паспелі ўратавацца, – усхвалявана сказала Мумімама. – Бедная сям'я. Цікава, хто яны былі? Шчыра кажучы, жудасна вось так засяляцца ў чужы дом...

– Даражэнькая, – сказаў тата, – але ж вада падымаецца.

– Гэта праўда, – сказала мама, – так што давайце перабірацца.

Апынуўшыся ў новым доме, яна агледзелася. Адразу кідалася ў вочы, што ранейшыя гаспадары былі не надта ахайныя. Але ж хто без граху? І яшчэ ў іх захоўвалася цэлая куча ўсялякай старызны. Шкада, вядома, што выламала сцяну, хоць, праўда, цяпер, улетку, гэта не так ужо страшна...

– Дзе мы паставім стол? – спытаў Мумітроль.

– Тут, у цэнтры, – сказала мама.

Калі ўся мэбля, абабітая прыгожым барвовым плюшам з кутасікамі, была перанесеная з іх залы і расстаяленая ў новым пакоі, на душы ў Мумімамы паспакайнала. Дзіўны дом адразу зрабіўся ўтульным. Мумімама задаволена села ў крэсла-гушкалку і аддалася марам аб фіранках і нябесна-блакітных шпалерах.

– Ну вось, цяпер ад майго дома застаўся толькі флагшток, – панура сказаў тата.

Мумімама ласкава правяла па яго лапе.

– Твой дом быў чужоўны, – сказала яна. – Нашмат лепшы за гэты. Але ты ўбачыш: хутка ўсё ў нас будзе зноў як звычайна.

(Дарагі чытач, Мумімама вельмі памылялася. Нішто ўжо не магло быць як звычайна, бо і дом, у якім яны апынуліся, і сям'я, якая жыла ў ім раней, былі зусім не звычайныя. Больш я пакуль не скажу нічога.)

– Можа, я здыму сцяг? – прапанаваў Хомса.

– Не, няхай застаецца, – сказаў Мумітата. – Там ён выглядае больш урачыста.

Яны павольна паплылі па даліне. Але нават дабраўшыся да Самотных Гор, усё яшчэ бачылі над вадой вясёлую крапінку сцяга, які махаў ім здалёк.

Мумімама згатавала ў новым доме вячэрнюю гарбату. Чайны столік выглядаў крыху сіратлівым у гэтай вялікай і чужой зале. Вакол стала як на варце стаялі крэслы, трумо і бялізнавая шафа, а за імі пакой патанаў у цемры, цішы і пыле. Але дзіўней за ўсё выглядала столь, на якой яўна не хапала іх жырандолі з чырвонымі кутасікамі. Яе хавалі загадкавыя цені, і недзе там, уверсе, у такт пагойдванню дома на хвалях варушылася і калыхалася нешта вялікае і незразумелае.

«Колькі тут усяго дзіўнага, – сказала сама сабе Мумімама. – А зрэшты, чаму ўсё павінна быць звыклым і зразумелым?»

Яна пералічыла на сталае кубкі і заўважыла, што яны забыліся ўзяць павідла.

– Як шкада! – сказала мама. – Мумітроль вельмі любіць гарбату з павідлам. Як я магла яго забыць?

– Можа, тыя, хто жыў тут да нас, таксама забыліся ўзяць з сабою павідла? – абнадзеіў Хомса. – Можа, яго цяжка было запакаваць? Або яго засталася ў слоіку так мала, што не варта было і браць?

– Каб толькі знайсці яшчэ гэтае іх павідла, – з сумневам сказала Мумімама.

– Я паспрабую, – сказаў Хомса. – Недзе ж павінна ў іх быць кладоўка.

І ён знік у цемры.

Пасярод пакой проста на падлозе стаялі адзінокія дзверы. Дзеля парадку Хомса прайшоў праз іх і са здзіўленнем заўважыў, што яны кардонныя і што на другім іх баку намяляваны агмень. Потым ён убачыў лесвіцу і пачаў узбірацца па ёй наверх, але яна скончылася проста ў паветры.

«Нехта са мной жартуе, – падумаў Хомса. – Але, памойму, гэта зусім не смешна. Дзверы мусяць кудысьці адчыняцца, а лесвіца кудысьці весці. Бо што гэта будзе, калі місы раптам пачнуць паводзіць сябе як мюмлы, а хомсы – як хемулі?»

Паўсюль валяўся ўсялякі хлам, дзівакаватыя канструкцыі з паперы, тканіны і дрэва – відаць, гэтыя рэчы так мінулых гаспадароў натамілі, што ў іх ужо не знайшлося сілы ні дарабіць іх як след, ні хоць бы закінуць на гарышча.

– Ты што тут шукаеш? – спытала раптам дачка Мюмлы, высоўваючыся з шафы, у якой не было ні паліц, ні задняй сценкі.

– Павідла, – адказаў Хомса.

– Тут столькі ўсяго! – сказала дачка Мюмлы. – Мабыць, і павідла знойдзецца. Ды ўжо ж вясёленькая сямейка тут жыла!

– Мы кагосьці аднаго бачылі, – важна паведаміла маленькая Мю. – Але ён ад нас схаваўся.

– Дзе гэта? – спытаў Хомса.

Дачка Мюмлы паказала ў цёмны кут, завалены хламам ажно да столі. Там прыхіленая да сцяны пальма задумліва шаргацела папяровым лісцем.

– Круцель! – шапнула маленькая Мю. – Толькі і чакае, каб хутчэй усіх нас забіць!

– Спакойна, – зглытнуўшы, вымавіў Хомса.

Ён падышоў да адчыненых дзверцаў і асцярожна прынюхаўся.

Потым вызірнуў у вузкі калідорчык, які таямніча выгінаўся і знікаў у цемры.

– Кладоўка, мабыць, дзесьці там, – сказаў Хомса.

Яны ўвайшлі ў калідор і ўбачылі яшчэ цэлы шэраг невялікіх дзвярэй.

Перад адной дачка Мюмлы выцягнула шыю і па складах пачала разбіраць надпіс на шыльдаццы.

– Рэк-ві-зіт, – з цяжкасцю прачытала яна. – Рэквізіт. Імя як у сапраўднага круцяля!

Хомса сабраў усю сваю мужнасць і пастукаўся. Яны сцакалі, але Рэквізіт не адгукнуўся.

Тады дачка Мюмлы штурхнула дзверы, і тыя адчыніліся.

Ім ніколі дагэтуль не даводзілася бачыць столькі рэчаў

адразу. З падлогі да столі ішлі паліцы, на якіх у стракатым і бессэнсоўным беспарадку стаяла ўсё, што толькі можа стаяць на паліцы. Вялізныя споды з садавіной, цацкі, лямпы, фарфоровы посуд і жалезныя даспехі шчаміліся паміж кветак, інструментаў і птушыных чучалаў, кніг і тэлефонаў, веераў і ведроў, глобусаў і стрэльбаў, капялюшных скрыняў і паштовых вагаў, гадзіннікаў і да таго падобнага...

Маленькая Мю раптам саскочыла з пляча сястры на паліцу і, утаропіўшыся ў люстэрка, закрычала:

– Глядзіце! Я зрабілася яшчэ меншай! Я сябе ўвогуле не бачу!

– Проста гэта не сапраўднае люстра, – патлумачыла дачка Мюмлы. – А ты ёсць, і можаш не сумнявацца.

Хомса тым часам выглядаў павідла.

– Варэнне, мусіць, таксама падыдзе, – сказаў ён, знайшоўшы слоік і запускаячы ў яго палец.

– Гэта фарбаваны гіпс, – сказала дачка Мюмлы, узяла з паліцы яблык і, грызануўшы яго, прыкра адзначыла. – Драўляны.

Маленькая Мю зарагатала. Але Хомсу было не да смеху: тут усё было зусім не тым, чым здавалася. Усё вабіла яркімі фарбамі, але варта было працягнуць лапу, і навобмацак усё аказвалася паперай, дрэвам ці гіпсам. Залатыя кароны не мелі ўласцівага ім прыемнага цяжару, кветкі былі папяровыя, скрыпкі – без струнаў, скрынкі – без дна, а кніжкі ўвогуле нельга было разгарнуць!

Хомса, паранены да глыбіні душы, не прызвычае-най да такога махлярства, глыбока задумаўся, які ва ўсім гэтым можа быць сэнс, але быў няздольны яго знайсці.

«Г-эх, каб мне быць хоць крыху разумнейшым! – падумаў ён. – Ці старэйшым на некалькі тыдняў».

– А мне тут падабаецца! – сказала дачка Мюмлы. – Быццам бы ўсё гэта ёсць і адначасова няма!

– Гэта колькі ж месца займае тое, чаго няма! – здзівілася Мю.

– Ну цябе! – весела адказала сястра. – Не кажы глупства!

І тут нехта фыркнуў. Гучна і пагардліва.

Яны спалохана пераглянуліся.

– Я пайду, – прамармытаў Хомса. – Нешта мне ад усяго гэтага ніякавата.

Тут у зале нешта гучна ляснула, і пад паліцамі ўзнялося воблака пылу. Хомса схопіў меч і кінуўся ў калідор. Да іх даляцеў крык Місы.

У зале было цёмна як у коміне. Нешта вялікае і мяккае пляснула Хомсу па твары. Ён зажмурыўся і зрабіў выпад драўляным мячом у кірунку нябачнага ворага, працінаючы яго наскрозь. Пачуўся трэск, нібыта вораг быў з тканіны, і калі Хомса адважыўся расплюшчыць вочы, ён убачыў прабітую ім дзірку, праз якую лілося дзённае святло.

– Што ты зрабіў? – спытала дачка Мюмлы.

– Забіў Рэквізіта, – дрыготкім голасам вымавіў Хомса.

Дачка Мюмлы засмяялася і выйшла праз дзірку ў залу.

– А вы што тут нарабілі? – спытала яна.

– Мама пацягнула за шнур! – пачаў Мумітроль.

– І са столі спусцілася нешта страшна-страшна вялікае! – падхапіла Міса.

– А потым бац – і пасярод залы ў нас краявід, – тлумачыла фрэкен Снорк. – Мы спачатку падумалі, што сапраўдны. Пакуль з палянкі не вылезла ты.

Дачка Мюмлы азірнулася.

Заду ў блакітным-блакітным стаўку адбіваліся зялёныя-зялёныя бярозкі.

З травы высунулася мордачка Хомсы, у чыйм поглядзе ўжо не было трывогі.

– Вось дзівосы! – сказала Мумімама. – Я ж думала,

гэта шнур ад гардзінаў, а яно раптам як усё ляснецца! Магло ж так і прыдушыць каго! А ты знайшоў павідла?

– Не, – адказаў Хомса.

– Тады давайце проста пап'ем гарбаты, – сказала Мумімама. – І паразглядаем гэтую карціну. Яна чароўная! Толькі б зноў чаго не выкінула.

Мама пачала ўсім наліваць гарбату.

І тут нехта засмяяўся.

Гэта быў кплівы старэчы смех, які даносіўся з цёмнага кута, дзе стаяла папярковая пальма.

– Чаго вы смеяцеся? – пасля доўгага маўчання спытаў Мумітата.

Павісла яшчэ даўжэйшае маўчання.

– Можа, вам таксама наліць гарбаткі? – няўпэўнена прاپанавала Мумімама.

У куце па-ранейшаму было ціха.

– Напэўна, гэта хтось з тых, што жылі тут да нас, – сказала мама. – Чаму ён не выйдзе і не прадставіцца?

Яны доўга чакалі, але нічога так не адбылося. Тады мама сказала:

– Што ж, дзеткі, гарбата стыне, – і пачала намазваць бутэрброды.

Калі яна ўжо скрыляла сыр, па даху нечакана зата-
рабаніў шалёны лівень. У кутах з гаротным скавытаннем
закруціў вецер.

Яны выглянулі на двор, але там сонца спакойна апус-
калася ў бліскучую роўнядзь летняга мора.

– Тут штосьці не так, – узрушана сказаў Хомса.

І раптам усчаўся шторм. Чулася, як хвалі з грука-
там абрынаюцца на далёкі бераг, як хвосчча дождж,
хоць знадворку па-ранейшаму было пагодна і ясна.

Потым насунулася навальніца. Яна набліжалася з ціхім
вуркатаннем, у зале бліскалі яркія маланкі, і над галовамі
мумісям'і некалькі разоў жудасна грывнула.

Сонца тым часам, як і раней, апускалася ціха і мірна.

Нечакана пачала круціцца падлога. Спачатку паволь-
на. Потым хутчэй і хутчэй, так што гарбата выплюхвалася
з кубкаў. Стол, крэслы і ўся сям'я мумітроляў ехалі па
коле, нібы на каруселі, а побач па тым жа коле несліся
трумо і шафа для бялізны.

Усё скончылася гэтак сама раптоўна, як пачалося.

Гром, маланкі, дождж і вецер – усё сцішылася.

– Гэта ж трэба, якія дзівосы ў свеце робяцца! – сказала Мумімама.

– Усё гэта несапраўднае! – крыкнуў Хомса. – Бо ніякіх
хмараў не было. І маланка біла ў шафу тройчы, а яна
цэлая! Так што ўсё тут несапраўднае – і дождж, і вецер,
і ўсё, што круцілася, і...

– І той, хто з мяне смяяўся! – дадала Міса.

– Але ж цяпер усё скончылася, – сказаў Мумітроль.

– Мы павінны быць вельмі, вельмі асцярожныя, – папрэдзіў тата. – Гэты дом небяспечны, ён зачараваны, і тут усё можа здарыцца.

– Дзякуй за гарбату, – сказаў Хомса.

Ён адышоў да краю залы і пачаў углядацца ў сутонне. «Яны зусім не такія, як я, – думаў ён. – Яны таксама нешта адчуваюць, бачаць колеры, чуюць гукі і круцяцца па коле, але іх зусім не турбуе, што яны адчуваюць, бачаць і чуюць і навошта яны круцяцца».

Нарэшце апошняя, верхняя палоска сонца знікла ў вадзе.

У тую ж секунду па зале разлілося святло.

Усе са здзіўленнем паднялі вочы ад кубкаў і агледзеліся. Над імі гарэла арка з блакітных і чырвоных лямпачак, якія зорным вянкам адбіваліся ў вечаровым моры. Гэта было вельмі прыгожа і стварала адчуванне ўтульнасці. Унізе, каля самай падлогі, таксама заззяла палоска агню.

– Гэта, мусіць, каб ніхто не зваліўся ў мора, – сказала Мумімама. – Як жа ў гэтым жыцці ўсё цудоўна прадумана! Але я ад сённяшніх дзівосаў і цудаў нешта трохі стамілася. Пайду я, мабыць, спаць.

Але перш чым залезці з галавой пад коўдру, яна дала:

– Толькі ж вы мяне пабудзіце, калі яшчэ нешта здарыцца!

Познім вечарам маленькая Міса адна гуляла каля самай вады. Яна глядзела, як на небе ўзышоў і пачаў сваю самотную начную вандроўку месяц.

«Ён такі самы, як я, – з журбою падумала Міса. – Такі самы самотны і круглы».

Яна адчула сябе такою пакінутай і занябанай, што мусіла нават паплакаць.

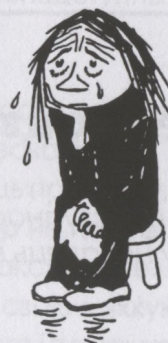
– Чаму ты плачаш? – спытаў Хомса.

– Не ведаю... мне тут так прыемна, – адказала Міса.

– Але ж плачуць, калі сумна, – запырэчыў Хомса.

– А месяц і ёсць сумны, – слабым голасам вымавіла Міса і хліпнула носам. – І месяц, і ноч – гэта ўвогуле сум і журба...

– А-а, – пагадзіўся Хомса...

Раздзел чацверты

Пра падступнасць
і небяспеку начаваць на дрэвах

Мінула некалькі дзён.

Мумісямейка паціху асвойвалася ў сваім незвычайным доме. Кожны вечар, калі заходзіла сонца, у ім загараліся прыгожыя лямпачкі. У час дажджу Мумітата прыдумаў завешваць чырвоныя аксамітныя гардзіны, а яшчэ пад падлогай знайшоў невялічкую кладоўку з пукатым дашкам – яна была так блізка ля вады, што ежу ў ёй можна было захоўваць у холадзе. Але найлепшым адкрыццём аказалася тое, што пад столлю вісела яшчэ процьма карцін, нават прыгажэйшых за тую, што была з бярозкамі. Іх можна было падымаць і апускаць калі хочаш. Больш за ўсё сямейнікам падабалася

карціна з разьблёнай верандай, бо яна нагадвала пра Мумідол. Іх шчасце магло б быць увогуле поўным, каб не дзівакаваты смех, які часцяком іх палохаў, абрываючы ўсе размовы. Часам гэта быў нават не смех, а проста фырканне. Але той, хто на іх фыркаў, паказвацца не хацеў. Мумімама штовечар пакідала пад пальмаю ў цёмным куце міску з ежай, і кожны раз нехта ўсё прынесенае чыста з'ядаў.

– Па ўсім відаць, гэта хтосьці вельмі сарамлівы, – казалі мама.

– Гэта хтосьці вельмі падступны, – не пагадзілася дачка Мюмлы.

Адным ранкам Міса, дачка Мюмлы і фрэкэн Снорк сядзелі разам і прычэсваліся.

– Місе трэба змяніць прычоску, – сказала дачка Мюмлы. – Ёй роўны прабор не пасуе.

– З чупрынкай ёй таксама нельга, – заўважыла фрэкэн Снорк, узбіваючы сваю мяккую грыўку. Яна акуратна вычасала кутасік хваста і павярнула галоўку – упэўніцца, што поўсць на спіцы нідзе не ўскудлацілася.

– Скажы, а гэта прыемна – быць такою пушыстай? – спытала дачка Мюмлы.

– Вельмі, – задаволена адказала фрэкэн Снорк. – Міса! А ты пушыстая?

Міса прамаўчала.

– Думаю, пушыстая, – сказала дачка Мюмлы, закручваючы валасы ў вузел.

– Або ўся ў кучарашках, – сказала фрэкэн Снорк. Раптам Міса тупнула нагой.

– Што вы прычапіліся са сваімі дурацкімі кучарашка-

мі! – захлынаючыся слязьмі, закрычала яна. – Усё ім, бач ты, вядома! А тым часам фрэкен Снорк нават без сукенкі ходзіць! Я дык нізашто, нізашто без сукенкі не выйшла б, я лепей памерла б, чым выйшла б без сукенкі!

І, горка заплакаўшы, Міса кінулася праз залу ў калідор. Рыдаючы і спатыкаючыся, яна бегла наперад у цемры, пакуль раптам не скамянела ад страху. Ёй успомніўся той дзівакаваты смех.

Спыніўшы слёзы, маленькая Міса пачала вобмацкам баязліва прабірацца назад. Яна шукала і ніяк не магла знайсці дзверы ў залу, і чым даўжэй блукала, тым страшней ёй рабілася. Урэшце яна набрыла на нейкія дзверы і рэзка іх адчыніла. Але ўбегшы ўнутр, убачыла, што гэта не зала, а зусім іншы пакой – у слабым святле тут доўгім шэрагам стаялі галовы... Адсечаныя галовы на страшэнна даўгіх і тонкіх шыях з неверагодна пышнымі прычоскамі. І ўсе былі павернутыя тварам да сцяны. «А што, калі б яны ўсе глядзелі на мяне? – з трымценнем у сэрцы падумала Міса. – Не дай божа...»

Яна была такая напалоханая, што баялася варухнуцца, і як зачараваная не зводзіла вачэй з гэтых рознакаляровых – залацістых, чорных, рудых – кудзераў...

Тым часам фрэкен Снорк у зале ўсё больш пажмурнела.

– Ды не звяртай ты ўвагі на гэтую Місу, – угаворвала яе дачка Мюмлы. – Яна такая недатыка!

– Але ж яна мела рацыю, – прамармытала фрэкен Снорк, пазіраючы на свой живот. – Я павінна мець сукенку.

– Глупства, – сказала дачка Мюмлы. – Не будзь дурніцай!

– Але ж у цябе вунь сукенка ёсць, – запырэчыла фрэкен Снорк.

– Дык гэта ж я, – бесклапотна зазначыла дачка Мюмлы. – Хомса, а Хомса! Скажы, фрэкен Снорк сукенка патрэбная?

– Ну, калі яна мерзне, тады патрэбная, – адказаў Хомса.

– Не, не, рэч не ў тым, – патлумачыла фрэкен Снорк.

– Ну, ці калі дождж, – разважаў Хомса. – Але тады, напэўна, будзе разумней мець плашч.

Фрэкен Снорк патрэсла галавой. Яна пра нешта яшчэ трошкі падумала і сказала:

– Пайду супакою Місу.

Яна прыхапіла літарык і пайшла ў калідор. Але там было пуста.

– Міса? – ціха гукнула фрэкен Снорк. – Ведаеш, а мне падабаецца твой прабор...

Але Міса не азвалася. Фрэкен Снорк убачыла тонкую палоску святла, што прабівалася з-за прачыненых дзвярэй і, падышоўшы да іх на дыбачках, зазірнула ўнутр.

У пакоі сядзела Міса з нейкай зусім новай прычоскай. Яе занепакоены твар абвіталі доўгія русыя кудзеры.

Маленькая Міса аглядала сябе ў люстры і ўздыхала. Потым узяла новыя валасы, таксама прыгожыя – рудыя і пышныя, – і нацягнула іх так, што аж чупрынка налезла вочы. Але і так ёй не пасавала.

Урэшце Міса дрыготкімі лапамі ўхапіла пасмы, якія падабаліся ёй больш за ўсё, і таму яна пакінула іх на апошнюю прымерку. Яны былі пышныя, чорныя як смоль, і на іх блішчэлі залатыя пырскі. Стаіўшы дыханне, яна нацягнула валасы на галаву. Пэўны час яна разглядала

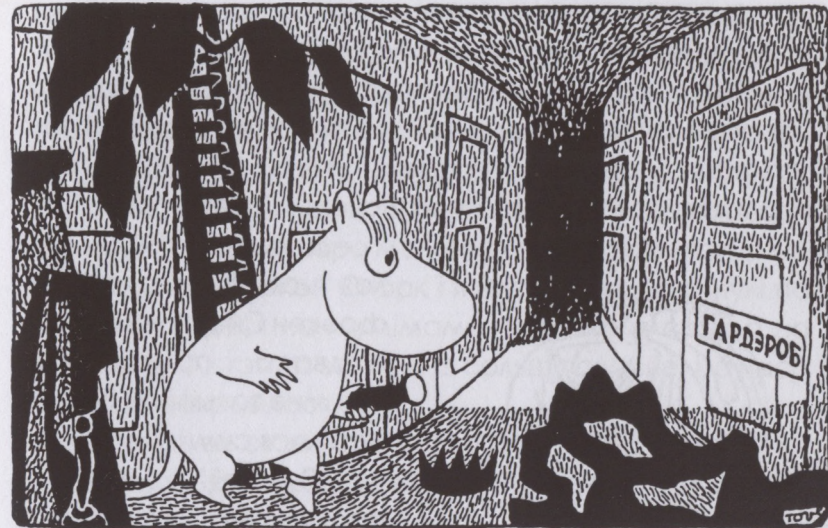
сябе ў люстры. А потым павольна сцягнула з галавы і гэтыя валасы і, сеўшы, уперылася ў падлогу.

Фрэкен Снорк нячутна адступіла назад у калідор. Яна разумела, што Місе лепей пабыць адной.

Але і да астатніх у залу фрэкен Снорк не вярнулася. Яна рушыла далей па калідоры. Яе прывабіў цікавы пах: гэта быў пах пудры. Колца святла ад ліхтарыка гойсала па сценах, пакуль не спынілася на магічным слове «Гардэроб». «Адзенне, – прашаптала фрэкен Снорк. – Сукенкі!» Яна павярнула ручку дзвярэй і ўвайшла.

– О, як чароўна, – выдыхнула яна. – О, як прыгожа!

Сукенкі, сукенкі, сукенкі. Яны віселі бясконцымі шчыльнымі шэрагамі, іх былі сотні, іх нельга было ахапіць позіркам – зіхоткая парча, лёгкія аблачынкі цюлю

і лебядзінага пуху, ядваб з рассыпанымі па ім кветкамі, барвовы аксаміт – і паўсюль, паміргваючы, як агні маякоў, ззялі бліскаўкі ўсіх магчымых колераў.

Агаламшаная фрэкен Снорк падышла бліжэй. Пакратала адну сукенку, другую. Потым абхапіла іх столькі, колькі магла ўмясціць у сваіх абдымках. Яна прыціскала іх да сэрца, закопвалася ў іх мордачкай. Сукенкі шаргацелі, пахлі парфумай і пылам і вабілі, зацягвалі яе, як дрыгва. Раптам фрэкен Снорк адпусціла сукенкі і, стаўшы на галаву, хвілінку так пастаяла.

«Трэба крыху супакоіцца, – шаптала яна сабе. – Мне трэба супакоіцца, а то я зараз лопну ад шчасця. Іх вельмі шмат...»

Перад абедам Міса сядзела, забіўшыся ў кут, у зале і сумавала.

– Здароў, – павіталася фрэкен Снорк і села побач. Міса зыркнула на яе, але не прамовіла ні слова.

– Я тут хадзіла шукала сабе сукенку, – сказала фрэкен Снорк. – Ды знайшла іх цэлыя сотні! І я так узрадавалася!

Міса выдала гук, які мог азначаць што заўгодна.

– Іх там, мабыць, цэлая тысяча! – расказвала фрэкен Снорк. – Я іх і разглядвала, і прымярала, але мне толькі ўсё больш рабілася сумна.

– Сумна?! – з недаверам ускрыкнула Міса.

– Так, гэта гучыць трошачкі дзіўна, – пагадзілася фрэкен Снорк. – Але разумееш, іх там было аж занадта многа. Я ніколі не паспела б панасіць кожную і ніколі не змагла

б вызначыць, якая самая прыгожая. Мне ад адной думкі пра гэта нават страшна стала! Каб там былі толькі дзве сукенкі, я адразу выбрала б прыгажэйшую.

– Так было б нашмат лягчэй, – пагадзілася Міса, крыху павесялеўшы.

– Ну вось, таму я проста ўзяла дый уцякла адтуль, – скончыла фрэкен Снорк сваю гісторыю.

Яны крыху пасядзелі моўчкі, назіраючы, як Мумімама збірае на стол.

– Ты толькі ўяві, – сказала фрэкен Снорк, – якая сям'я

тут жыла да нас! Тысяча сукенак! І падлога, якая круціцца пад нагамі, і карціны пад столлю, і даверху напакаваны ўсякімі рэчамі гардэроб. А яшчэ кардонная мэбля і свой уласны дождж! Як, ты думаеш, яны выглядалі?

Тут Міса згадаліся прыгожыя пасмы, і яна ўздыхнула.

А ў іх за спінай, у кучы пыльнага хламу пад папяровай пальмай блішчала пара маленькіх вачэй. Вочкі пагардліва агледзелі фрэкен Снорк і Місу, потым слізганулі па мэблі і спыніліся на Мумімаме, якая якраз ставіла на стол кашу. Ад гэтага вочкі яшчэ больш пачарнелі, а пыса гідліва перакрывілася.

– Хадзіце за стол! – паклікала Мумімама.

Адну талерку з кашай яна паставіла на падлогу пад пальмай.

Усе збегліся і селі вакол накрытага стала.

– Мама, – сказаў Мумітроль, цягнучыся па цукар, – мама, а як ты думаеш... – і раптам ён змоўк, а цукарніца, выпайшы з яго лап, глуха ўдарылася аб стол. – Глядзіце! – прашаптаў ён. – Глядзіце!

Усе павярнуліся, куды ён паказваў. З цёмнага кута выпайз нейкі цень. Нешта шэрае і зморшчанае кандыбала па падлозе, міргаючы ад сонечнага святла, падрыгваючы вусамі і варожа разглядаючы тых, хто сядзеў за сталом.

– Я Эма, – напышліва абвясціла старая тэатральная шчурыха, – і я хачу проста паведаміць, што цярапець не магу кашу. А вы яшчэ кашу ўжо трэці дзень.

– Заўтра будзе малочная зацірка, – нясмела сказала Мумімама.

– Ненавіджу малочную зацірку, – адказала Эма.

– Ці не хоча спадарыня прысесці? – запрасіў Мумітата. – Мы думалі, што гэты дом пакінуты, і таму...

– Дом! – абарвала яго Эма і фыркнула. – Дом! Ніякі гэта не дом.

Яна пракульгала да стала, але не села.

– Гэта яна, мабыць, на мяне злущца? – прашаптала Міса.

– А што ты зрабіла? – спытала дачка Мюмлы.

– Нічога, – прамармытала Міса ў талерку. – Проста ў мяне такое адчуванне. У мяне заўсёды адчуванне, што нехта на мяне злущца. Вось калі б я была самай цудоўнай місай у свеце, усё было б па-іншаму...

– Ну, а калі ўжо гэта не так, дык нічога й не зробіш, – сказала дачка Мюмлы, зачэрпваючы кашу.

– А ваша сям'я ўратавалася? – спагядліва запытала Мумімама ў Эмы.

Шчурыха не адказала: яна глядзела на сыр... Потым рэзка працягнула лапу, ухапіла скрылік і сунула яго ў кішэню. Яе позірк пабег далей па стала і зноў спыніўся, гэты раз на аладцы.

– Гэта наша! – крыкнула Мю і ўскочыла на аладку.

– Так рабіць непрыгожа, – упікнула яе дачка Мюмлы. Яна зняла сястрычку з аладкі, якую адразу абцерла і сунула пад абрус.

– Хомса, даражэнькі, – паспешліва сказала Мумімама. – Збегай паглядзі, ці не засталася ў нас у кладоўцы чаго-небудзь смачнага для Эмы.

Хомса пабег.

– Кладоўка! – выпаліла Эма. – Кладоўка! Суфлёрская будка называецца ў вас кладоўкай! Вы думаеце, што сцэна – гэта зала, а кулісы – гэта карціны! Заслону вы лічыце за гардзіны, а рэквізіт для вас нейкі дзядзька! – яна ўся пачырванела, а яе пыса аж зморшчылася ад злосці. – Шчасце, што рэжысёр Філіф'ёнк (хай-зямля-яму-будзе-пухам) не можа вас бачыць! Вы нічога не

цяміце ў тэатры – нават менш чым нічога: вы і ценю ад нічога пра яго не ведаеце!

– Там засталася толькі адна заляжалая салачына, – сказаў Хомса. – Ці, можа, гэта селядзец.

Эма вырвала рыбіну з яго лап і з высока ўзнятаю галавой пакульгала ў свой кут. Яна доўга там нечым грымела і, паявіўшыся ўрэшце з вялікім памялом, пачала апантана месці.

– А што такое тэатр? – усхвалявана прашаптала Мумімама.

– Не ведаю, – адказаў Мумітата. – Але, напэўна, нам варта было б даведацца.

Увечары залу напоўніў цяжкі пах рабінавага квету. Пад столлю, палюючы на павукоў, лёталі птушкі, а маленькая Мю натрапіла на дыване на вялікага і страшнага мураша. Мумісям'я толькі цяпер заўважыла, што яны плывуць па лесе, і гэта прывяло іх у моцнае ажыўленне. Яны нават забылі пра страх перад Эмай і, сабраўшыся ля вады, наперабой гаманілі, махаючы вушамі і лапамі.

З дапамогай каната яны прышвартавалі дом да вялікай рабіны. Другі канец каната Мумітата прымацаваў да свайго кія, а кій проста ўвагнаў у дашак кладоўкі.

– Не псуйце суфлёрскую! – закрычала Эма. – Гэта вам што, тэатр ці параходны прычал?

– Тэатр, канечне, калі вы так кажаце, – пакорна пагадзіўся Мумітата. – Праўда, мы не надта разумеем, што гэта значыць.

Эма не адказала нічога і толькі вырачылася на яго. Патросшы галавой і паціснуўшы плячыма, яна гучна фыркнула і зноў узялася месці.

Мумітроль тым часам разглядаў вялікае дрэва. Вакол яго белых кветак гулі чмялі і пчолы, а ствол прыгожа выгінаўся, пераходзячы ў разгалінаванне, на якім, за адсутнасцю месца на доле, можна было б зладзіць выдатнае спальнае месца.

– Я сёння начую на дрэве, – раптам заявіў Мумітроль.

– І я, – адразу падхапіла фрэкэн Снорк.

– І я таксама! – закрычала Мю.

– Мы будзем спаць дома, – абарвала яе дачка Мюмлы. – На дрэве могуць быць мурашы. Калі яны цябе пакусаюць, ты апухнеш і станеш як апельсін, а можа нават яшчэ большая!

– А я і хачу стаць вялікай! Хачу-стаць-вялікай-хачу-стаць-вялікай! – закрычала маленькая Мю.

– Супакойся, – сказала сястра. – А то прыйдзе Морра і забярэ цябе.

Мумітроль тым часам па-ранейшаму разглядаў зялёныя шаты дрэва. Яно нагадвала яму родны Мумідол. Ён пачаў ціхенька насвітваць, думаючы пра вераўчаную лесвіцу, і тут да яго падскочыла Эма.

– Перастань свістаць! – крыкнула яна.

– Чаму? – спытаў Мумітроль.

– У тэатры свістаць – бяду наклікаць, – ціха прамовіла Эма. – Нават гэтага вы не ведаеце!

Буркочучы і трасучы памялом, яна пашоргала ў цень. Усе разгублена глядзелі ёй услед, і на нейкі момант ім зрабілася трошкі ніякавата. Але хутка яны выкінулі з галавы кепскія думкі.

Калі настаў час ісці спаць, Мумімама з дапамогай вяроўкі падняла на рабіну пасцелі для Мумітроля і фрэкена Снорка, а потым падрыхтавала ім на раніцу снядак у кошыку.

Міса сачыла за зборамі.

– Добра некаторым, начуюць на дрэве, – сказала яна.

– А ты чаму не? – спытала Мумімама.

– Мяне ніхто не запрашаў, – панура сказала Міса.

– А ты вазьмі, мая мілая, вось гэту падушку ды лезь да іх на дрэва, – прапанавала мама.

– Не, цяпер мне ўжо не хочацца, – сказала Міса і, адышоўшы ў куток, села ды заплакала.

«Ну, чаму так заўсёды? – думала яна. – Чаму ў мяне заўсёды ўсё так складана і сумна?»

Уначы Мумімама ніяк не магла заснуць.

Яна ляжала і слухала, як пад падлогай булькоча вада, і на душы ў яе было чамусьці трыожна. Яна чула, як уздоўж сцен шархае і штосьці мармыча Эма. А ў лесе крычаў нейкі дзікі звер.

– Мумітата, – шагнула яна.

– М-м, – прабубніў з-пад падушак Мумітата.

– Мне так трыожна.

– Усё будзе добра, любая, – прамармытаў тата і зноў заснуў.

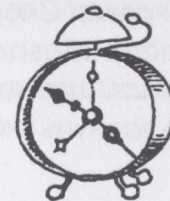
Пэўны час Мумімама ляжала і глядзела ў лес. Але неўзабаве і яна заснула, і ў зале настала ноч.

Мінула, напэўна, гадзіна.

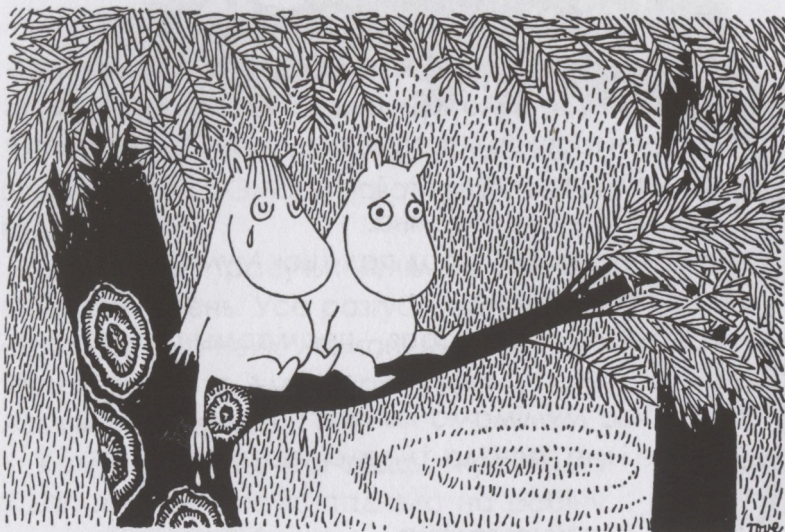
Шэры цень праслізнуў па падлозе і спыніўся каля кладоўкі. Гэта была Эма. Прыклаўшы ўсю сваю старэчую сілу, паклікаўшы на дапамогу ўвесь свой гнеў, яна выцягнула Мумітатаў кій з адтуліны ў дашку кладоўкі і разам з канатам шпурнула яго далёка ў ваду.

– Я ім дам псаваць суфлёрскую! – буркнула яна пад нос і, праходзячы міма чайнага століка, схавала цукарніцу і высыпала яе змесціва сабе ў кішэню, пасля чаго спакойна падалася ў свой кут спаць.

А дом, вызвалены ад швартоваў, у тое ж імгненне падхапіла водная плынь. Зіхоткая арка з блакітных і чырвоных лямпачак нейкі час яшчэ мільгала між дрэваў. Але ўрэшце знікла і яна, і цяпер толькі месяц асвятляў лес сваім сівым ззяннем.

Раздзел пяты

Пра тое, што здараецца, калі свішчаш у тэатры

Фрэкен Снорк прачнулася ад таго, што змерзла. Яе чупрынка зусім прамокла. Паміж дрэвамі сцяліўся туман, і ўсё воддаль мела размытыя абрысы, губляючыся ў сівым покрыве. Вільготныя ствалы стаялі, як вугаль, чорныя, а мхі і лішайнікі на іх, наадварот, пабялелі і нагадвалі цяпер узоры з нейкіх чароўных ружаў.

Фрэкен Снорк глыбей зашылася галавой у падушку і паспрабавала дагледзець свой прыемны сон. Ёй снілася, што нос у яе зусім маленькі і надзіва прыгожы. Але заснуць зноў не атрымалася.

Раптам у яе ўзнікла пачуцце, што нешта не так. Яна ўсхапілася і агледзелася.

Дрэвы, туман, вада. Але ніякага дома. Дом знік, і яны засталіся зусім адны.

Пэўны час фрэкен Снорк проста сядзела моўчкі.

Потым нахілілася і асцярожна патузала Мумітроля.

– Ратуй мяне, – прашаптала яна. – Калі ласка, ратуй!

– Гэта што, новая такая гульня? – сонна спытаў Мумітроль.

– Не, гэта ўсё папраўдзе! – сказала фрэкен Снорк, гледзячы на яго пацямнелымі ад страху вачыма.

Паўсюль вакол у чорную ваду журботна падалі кроплі: крап! крап! крап! За ноч усе пялёсткі з кветак на дрэве апалі. Было зімна.

Яны доўга сядзелі нерухома, прытуліўшыся адно да аднаго. Фрэкен Снорк ціха плакала, раняючы слёзы на сваю падушку.

Урэшце Мумітроль устаў і машынальным рухам зняў з галінкі кош са сняданкам. Ён быў да верху напоўнены бутэрбродамі, дбайна ўкручанымі ў тонкую паперу, – у кожным скрутку па два бутэрброды рознага віду. Мумітроль расклаў іх перад сабою і фрэкен Снорк, але есці ім не хацелася.

Раптам Мумітроль заўважыў, што на скрутках ёсць надпісы. На кожным Мумімама пазначыла: «Сыр», або «Проста з маслам», або «З дарагой каўбасой», або «Смачна есці!» На апошнім яна напісала «А ГЭТА АД ТАТЫ!». У пакунку аказалася бляшанка з гамарамі, якую Мумітата захоўваў з мінулай вясны.

І Мумітроль адразу падумаў, што, урэшце, з імі не здарылася нічога асабліва страшнага.

— Ну, годзе ўжо плакаць, вазьмі лепш бутэрброд, — ска-
заў ён. — А потым будзем выбірацца з лесу па дрэвах.
І прычашы чупрынку: мне падабаецца глядзець на цябе,
калі ты прыгожая!

Увесь дзень Мумітроль і фрэкен Снорк пералазілі
з дрэва на дрэва. І калі ўжо настаў вечар, яны раптам
заўважылі, што з-пад вады прасвечвае зялёны мох. Да-
лей мох пачаў паказвацца над паверхняй вады і ўрэшце
ўжо рос проста на цвёрдай глебе.

О, як жа ім было прыемна зноў стаяць на зямлі і за-
нураць лапы ў мяккі, сапраўдны мох! Вакол рос яловы
бор. У ціхім вячэрнім прыцемку кувалі зязюлі, а пад
цяжкімі шатамі ялін таўклася хмарамі камарэча. (На
шчасце, камар няздольны пракусіць мумішкурку.)

Мумітроль выцягнуўся на моху. У галаве ў яго дагэтуль
усё круцілася ад доўгага сузірання імклівай вады, якая,
здаецца, і цяпер яшчэ струменіла вакол іх.

— Я буду гуляць, быццам ты мяне выкраў, — прашаптала
фрэкен Снорк.

— А яно так і ёсць, я цябе выкраў, — ласкава адказаў
Мумітроль. — Ты страшна крычала, але я ўсё адно цябе
скраў.

Сонца ўжо зайшло, але ў чэрвені не бывае і знаку
цемры. Ноч была бледная, летуценная, поўная чараў.

Пад елкамі бліснула іскарка і загарэўся агеньчык. Гэта
было малюпасенькае вогнішча з хвоі і трэсачак, і ў яго
ззянні было добра бачна, як мноства маленькіх лясных
пачварыкаў стараюцца закаціць у агонь яловую шышку.

— Гэта яны ладзяць купальскае вогнішча, — сказала
фрэкен Снорк.

— Ага, — з сумам пагадзіўся Мумітроль. — А мы і за-
быліся, што сёння Купалле.

Тут па родным доме агарнула іх. Яны падняліся з мо-
ху і падаліся далей углыб лесу.

У Мумідоле гэтай парой паспявала Мумітатава
яблычнае віно. На беразе мора заўсёды раскладалі
купальскае вогнішча, і з лесу і даліны паглядзець на
яго выпаўзалі ўсе звяркі і казюркі. Далей па беразе і на
астровах таксама гарэлі агні, але вогнішча мумісям'і

заўсёды было самае вялікае. Калі яно разгаралася на поўную сілу, Мумітроль заходзіў у цёплую ваду і глядзеў на агонь, гайдаючыся на лёгкіх хвалях.

– І адбітак вогнішча плаваў у вадзе, – сказаў Мумітроль.

– Ага, – сказала фрэкен Снорк. – А калі яно дагарала, мы збіралі дзевяць розных кветак і клалі іх пад падушку, і тады ўсё, што мы снілі, збывалася. Толькі нельга нічога казаць, пакуль збіраеш кветкі, і потым таксама.

– А табе сніліся прарочыя сны? – спытаў Мумітроль.

– Канечне, – сказала фрэкен Снорк. – І гэта было заўсёды што-небудзь добрае.

Бор парадзеў і раптам расступіўся перад лагчынай, залітай прыгожым начным туманам і падобнай да кубка, напоўненага малаком.

Мумітроль і фрэкен Снорк баязліва спыніліся, заўважыўшы на ўзлеску невялікую хатку. Яе комін і шулы ў браме былі абвітыя гірляндамі з лісця.

З туману даляцела бомканне званочка, і апала зноў цішыня. Тады званочак бомкнуў яшчэ раз. Але над комінам не падымаўся дым, і ў акне не было святла.

Тым часам як усё гэта адбывалася з Мумітролем і фрэкен Снорк, на борце тэатра настала сумная раніца. Мумімама адмаўлялася есці. Седзячы ў крэсле-гушталцы, яна безупынку далдоніла:

– Бедныя дзеткі! Беднае маё мумідзіцятка! Зусім адно на дрэве! Цяпер ён, мабыць, ніколі ўжо не знойдзе дарогі дадому! А калі настане ноч і закрычаць совы...

– Яны пачынаюць крычаць толькі ў жніўні, – сцешыў Хомса.

– Усё адно, – заплакала Мумімама. – Заўсёды знойдзецца хтосьці, хто будзе страшна крычаць.

Мумітата з няшчасным выглядам разглядаў дзірку ў даху кладоўкі.

– Гэта я вінаваты, – сказаў ён.

– Не кажы так, – сказала Мумімама. – Твой кій, напэўна, быў стары і струхнелы, але хто ж мог ведаць? Яны, вядома, знойдуць дарогу! Я не сумняваюся, што знойдуць!

– Калі іх ужо не з'елі, – сказала маленькая Мю. – А можа, іх абкусалі мурашы, і цяпер яны распухлі як апельсіны!

– Ідзі пагуляй дзе-небудзь, а то не атрымаеш салодкага! – сказала дачка Мюмлы.

Міса надзела жалобнае ўбранне. Яна сядзела ў куточку і ад усёй душы плакала.

– Табе іх сапраўды так шкада? – спагадліва спытаў Хомса.

– Не, толькі крыху, – адказала Міса. – Але, калі ўжо ёсць такая нагода, я заадно плачу за ўсё адразу!

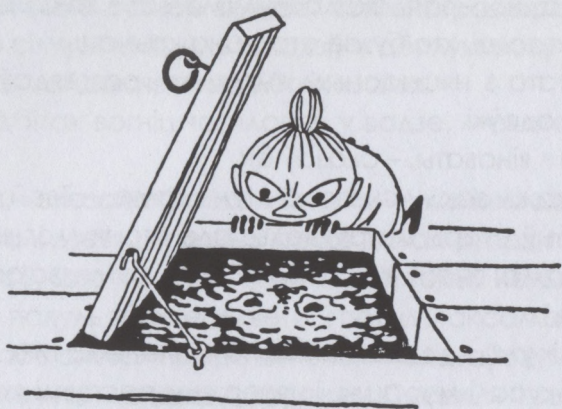
– А-а, – разгублена сказаў Хомса.

Яму рупіла зразумець, як магло здарыцца такое няшчасце. Ён агледзеў і дзірку ў дашку кладоўкі, і ўсю падлогу ў зале, але адзінае, што яму ўдалося знайсці, – гэта нейкае вечка, якое аказалася пад дываном. Вечка адчынялася проста ў бурлівую чорную ваду пад домам. Хомса вельмі ім зацікавіўся.

– Можа, яны выкідалі праз яго смецце? – спрабаваў здагадацца ён. – Ці, можа, яно служыла ўваходам у басейн? Калі толькі не было пасткай для ворагаў!

Але ніхто не звярнуў на гэтае вечка ніякай увагі. Толькі

маленькая Мю, улегшись на живаце, узялася разглядаць ваду.

– Ды, ясная рэч, яно было для ворагаў! – заявіла яна. – Гэта самая што ні на ёсць патаемная пастка для вялікіх і малых круцялёў!

Яна праляжала там цэлы дзень, пільнуючы круцялёў, але, на жаль, так ніводнага і не ўбачыла.

Ніхто потым і словам не ўпікнуў Хомсу.

Гэта здарылася перад самым абедам.

Эма не паказвалася цэлы дзень і не з'явілася нават калі сабралі на стол.

– Можа, яна захварэла? – сказала Мумімама.

– Ды ну! – сказала дачка Мюмлы. – Проста яна сцягнула ў нас столькі цукру, што цяпер аб адным гэтым цукры можа жыць прыпяваючы!

– Калі ласка, – стомлена папрасіла Мумімама, – збегай зірні, ці не захварэла яна.

Дачка Мюмлы падышла ў кут, дзе спала Эма, і сказала:

– Мумімама пытаецца, ці не баліць вам живот ад усяго таго цукру, што вы сцягнулі.

Эма натапырыла вусы.

Але перш чым яна прыдумала што адказаць, увесь дом затрымцеў ад страшнага штуршка, ад якога ледзь не старчма стала падлога.

Хомса закруціўся ў лавіне абедзенных талерак і сподкаў, а карціны зляцелі са столі і завалілі сабой усю залу.

– Мы селі на мель! – здушана пракрычаў Мумітата з-пад аксамітных гардзінаў.

– Мю! – паклікала дачка Мюмлы. – Дзе мая сястра? Адгукніся!

Але маленькая Мю не магла адказаць, нават калі б – у якасці выключэння – гэтага захачела. Рэч у тым, што яна вывалілася праз адчыненае вечка проста ў чорную ваду.

Раптам пачулася агіднае гагатанне. Гэта смяялася Эма.

– Ха, – сказала яна. – Вось што здараецца, калі свішчаш у тэатры!

Раздзел шосты

Пра тое, як помсцяць паркавым ахоўнікам

Калі б маленькая Мю была крыху большая, яна несумненна патанула б. А так яна, лёгка, як бурбалка, вынырнула з буруноў на паверхню. І чмыхаючы і адплёўваючыся, паплыла, нібы корак, падхоплены вадзяною плыння, якая імкліва адносіла яе ўсё далей і далей.

– Ух ты, як весела, – сказала сама сабе Мю. – Во ўжо дзе мая сястрыца здзівіцца! – Яна агледзелася і заўважыла, што непадалёк па вадзе плывуць вазачка для печыва і Мумімамін швейны кошык. Крыху павагаўшыся (бо ў вазачцы яшчэ заставалася крыху печыва), яна ўсё-такі выбрала швейны кошык і забралася ў яго.

Мю грунтоўна даследавала змесціва кошыка і, знайшоўшы нажніцы, уволю начыкала імі нітак. Стаміўшыся, яна ўладкавалася ў ангорскай шэрсці і заснула.

А швейны кошык плыў ды плыў, пакуль яго не занесла ў той самы заліў, дзе сеў на мель дом. Калыхаючыся на хвалях, кошык убіўся ў прыбярэжны трыснёг і нарэшце спыніўся, загразшы ў глею. Але маленькая Мю не прачнулася. Яна не прачнулася нават тады, калі над ёй прасвістала лёска і за кошык зачапіўся зазубень. Зазубень адразу таргануўся, лёска наструнілася і пачала асцярожна падцягваць кошык.

Дарагі чытач, падрыхтуйся да нечаканкі! Выпадковасці і супадзенні – штукі дзіўныя. Нічога не ведаючы адно пра аднаго, мумісям'я і Снусмумрык неспадзявана апынуліся ў адным месцы аkurat перад купальскаю ноччу! Бо ніхто іншы, як сам Снусмумрык стаяў цяпер у сваім старэнькім зялёным капелюху на беразе заліва і разглядаў вылаўлены ім кошык.

– Прападзі мой капялюх, калі гэта не маленькая мюмла, – сказаў ён і дастаў з рота люльку. Ён пакратаў Мю зазубнем і зычліва сказаў: – Не бойся!

– Я нават мурашоў не баюся! – адказала Мю і села. Яны паглядзелі адно на аднаго.

Апошні раз яны бачыліся, калі Мю была такая маленькая, што яе амаль нельга было разгледзець, таму няма нічога дзіўнага, што яны не пазналі адно аднаго.

– Вось як, дзіцятка? – сказаў Снусмумрык і пашкрабаў за вухам.

– Сам ты дзіцятка! – сказала Мю.

Снусмумрык уздыхнуў. У яго былі важныя справы, і, акрамя таго, перад вяртаннем у Мумідол ён спадзяваўся

крыху пабыць сам-насам з сабою. А тут – вось табе і маеш, нейкая няўклюда-мюмла забыла сваё дзіцё ў швейным кошыку. Такая вось гісторыя.

– Дзе твая мама? – спытаў ён.

– Яе злопалі, – схлусіла Мю. – У цябе ёсць што паесці?

Снусмумрык паказаў люлькай на невялічкі рандэлек з гарохам, які закіпаў на вогнішчы. Побач стаяў другі рандэлек з гарачаю кавай.

– Але ж ты, мусіць, п'еш толькі малако?

Маленькая Мю пагардліва засмялася. Не міргнуўшы вокам, яна каўтанула дзве поўныя лыжачкі кавы ды глынула яшчэ пасля не менш як чатыры гарошыны.

– Ну-ну... – працягнуў Снусмумрык, заліваючы вуголле вадой.

– А цяпер мне зноў хочацца спаць, – заявіла Мю. – І лепш за ўсё мне спіцца ў кішэнях.

– Добра, – сказаў Снусмумрык і сунуў яе ў кішэню. – Ты хоць прынамсі ведаеш, чаго хочаш.

Ангорскую шэрсць Мю ўзяла з сабой.

А Снусмумрык рушыў далей цераз паплавы.

Вялікая хваля, знясілеўшы, знайшла спачынак у заліве. Лета застыла тут ва ўсім сваім бляску. Пра нядаўняе вывяржэнне вулкана сведчылі толькі хмары попелу ды прыгожыя пурпуровыя захады сонца, якімі часта любавалася Снусмумрык. Ён нічога не ведаў пра тое, што здарылася з яго сябрамі па Мумідоле, і меркаваў, што яны як заўсёды мірна сядзяць у сябе на верандзе і святкуюць Купалле.

Часам ён думаў, што Мумітроль, напэўна, чакае яго. Але спачатку Снусмумрыку трэба было парахавацца з ахоўнікам парку... І правярнуць гэтую справу ён мусіў якраз на Купалле.

А заўтра ён ужо будзе вольны.

Снусмумрык дастаў губны гармонік і зайграў старую Мумітролеву песеньку «Гэй, звяркі, спляціце бантамі хвасты!»

Маленькая Мю тут жа прачнулася і выглянула з кішэні.

– Я таксама ведаю гэтую песеньку! – закрычала яна і пранізліва, бы камар, запішчала:

...спляціце, спляціце бантамі хвасты,
Хомса, да ўсіх далучайся і ты,
Краскі, Хемуль, у гірлянду звівай,
Міса, не плач, лепей песню спявай!
Снусмумрык на траўцы ставіць намёт,
Яркіх цюльпанаў наўкол карагод.
Ноч адлятае, як чорны матыль,
Мюмла самотна шукае свой брыль*.

– Дзе ты яе чула? – здзівіўся Снусмумрык. – Амаль усё правільна! Дзіўнае ты дзіця!

– У гэтым можаш не сумнявацца, – сказала маленькая Мю. – Акрамя таго, у мяне ёсць таямніца.

– Таямніца?

– Ато! Пра навальніцу, якая зусім не навальніца, і яшчэ пра залу, якая круціцца. Але я нічога не раскажу!

– У мяне таксама ёсць таямніца, – сказаў Снусмумрык. – Яна ляжыць у маім заплечніку. І ты хутка яе пабачыш. Бо хутка я нарэшце звяду свае даўнія рахункі з адным круцалём!

– Вялікім ці дробным? – пацікавілася Мю.

– З дробным, – адказаў Снусмумрык.

---

* Пераклад Ганны Янкуты.

– Гэта добра, – сказала Мю. – Дробны круцель – на-шмат лепш, яго будзе лягчэй прыкокнуць.

Яна задаволена зашылася ў ангорскую шэрсць, а Снусмумрык асцярожна рушыў уздоўж доўгага паркана, на якім тут і там віселі шыльдачкі з надпісам:

УВАХОДЗІЦЬ У ПАРКАВУЮ ЗОНУ
СТРОГА ЗАБАРАНЯЕЦЦА

Ахоўнік парку са сваёю старой жонкай-ахоўнічыхай жылі, натуральна, у парку. Яны падстрыгалі і падразалі ўсе дрэвы так, каб іх кроны мелі форму шара ці куба, а ўсе сцяжынкi ў парку былі раўняўкія, быццам іх правялі пад лінейку. Варта было якой сцяблінцы выткнуцца над астатнімі, як яе адразу скошвалі, і ёй зноў даводзілася пяцца з усяе сілы ўверх.

Газоны былі абнесеныя высокім парканам, спрэс абвешаным папярэджаннямі, якія вялікімі чорнымі літарамі абвешчалі, што рабіць тое ці гэтае забараняецца.

Штодня ў гэты пануры парк прыходзілі дваццаць чатыры занябаныя маляўкі, якіх або чамусьці забылі, або згубілі і не знайшлі. Гэта былі кашлатая лясная малеча. Малым не падабаўся ні парк, ні пясочніца, у якой іх змусалі гуляць, бо яны хацелі лазіць па дрэвах, стаяць на галаве і бегаць па траўцы...

Але ні ахоўнік, ні ахоўнічыха не разумелі гэтага. Яны сядзелі побач з пясочніцай і пільнавалі малечу.

І што было рабіць гэтым малым? Больш за ўсё ім карцела закапаць гэтых ахоўніка з ахоўнічыхай у пясочніцы, але яны былі надта маленькія і не маглі б з імі справіцца.

Вось у гэты парк і прыйшоў Снусмумрык з маленькаю Мю ў кішэні. Крадучыся ўздоўж паркана, ён цікаваў за сваім даўнім ворагам – ахоўнікам парку.

– Што ты збіраешся з ім зрабіць? – спытала Мю. – Павесіць, зварыць у кіпні ці зрабіць з яго чучала?

– Напалохаць! – сказаў Снусмумрык, сціснуўшы ў зубах люльку. – Ва ўсім свеце ёсць толькі адзін, каго я па-сапраўднаму ненавіджу, і гэта ахоўнік парку. Я хачу пазрываць усе яго шыльды з забаронамі!

Снусмумрык пакапаўся ў заплечніку і выцягнуў вялікую торбу, поўную драбнюткага бліскуча-белага насення.

– Што гэта? – спытала маленькая Мю.

– Насенне хаціфнатаў, – адказаў Снусмумрык.

– Ды ну, – здзівілася Мю. – Хіба хаціфнаты вырастаюць з насення?

– Вядома, – сказаў Снусмумрык. – Але штука ў тым, што сеяць іх трэба ў купальскі вечар.

І ён пачаў асцярожна кідаць зернеткі паміж штыкецкінамі агароджы ў траву. Так Снусмумрык абышоў увесь парк і пасеяў хаціфнатаў паўсюль, куды толькі змог дабрацца (але ён сеяў не надта густа, каб хаціфнаты не збыталіся лапкамі, калі пачнуць расці). Калі ў торбе нічога не засталася, Снусмумрык сеў і пачаў чакаць.

Сонца апускалася, але яшчэ грэла, і хаціфнаты ўзяліся ў рост.

Сям і там з дбайна падстрыжанай травы высоўваліся круглявыя белыя макаўкі, падобныя да шампінёнаў.

– Паглядзі на таго, – паказаў Снусмумрык. – Зараз будуць вочкі!

І сапраўды, вельмі хутка пад белым ілбом паказалася пара круглых лупатых вачэй.

– Яны асабліва зараджаныя электрычнасцю, калі нараджаюцца, – патлумачыў Снусмумрык. – Глядзі, лапкі лезуць!

Хаціфнаты прарасталі так хутка, што ўсё вакол шаляхцела, але ахсўнік парку нічога не заўважаў: ён сачыў за дзецьмі. Сотні хаціфнатаў прабіваліся з травы. Цяпер у зямлі заставаліся толькі іх ножкі. Па парку пачаў распаўзацца пах серкі і паленай гумы. Ахоўнічыя прынохалася.

– Чым гэта пахне? – спытала яна. – Дзеці, ад каго так пахне?

І раптам па зямлі прабеглі слабыя электрычныя разрады.

Паркавы ахоўнік занепакоіўся і пачаў пераступаць з нагі на нагу. Гузікі на яго ўніформе ціхенька папстрыкавалі.

Ахоўнічыя раптам ускрыкнула, ускочыла на лаўку і дрыготкім пальцам паказала на траву.

Хаціфнаты выраслі да сваіх натуральных памераў і суцэльным натоўпам з усіх бакоў падступалі да ахоўніка парку. Іх прыцягвалі наэлектрызаваныя гузікі. У паветры стралялі маленькія бліскавіцы, і гузікі пстрыкалі ўсё мацней. Нечакана вушы ахоўніка засвяціліся. У валасах успыхнулі іскры, потым яны пабеглі па носе – і ахоўнік увесь ў момант заззяў! Праменьчыся, як яснае сонейка, ён паляцеў да паркавай брамы, і ўсё хаціфнацкае войска рушыла следам.

Ахоўнічыя тым часам пералазіла цераз паркан. Толькі малеча па-ранейшаму сядзела ў пясочніцы, паглядаючы на ўсё вакол у невымоўным здзіўленні.

– Элегантна, – пахваліла маленькая Мю.

– Ато ж! – сказаў Снусмумрык і ссунуў капялюх на-
бакір. – А цяпер паздзіраем усе шыльды, і няхай кожная
сцяблінка расце, як захоча!

Усё жыццё Снусмумрык чакаў гэтага дня, калі нарэш-
це сарве забаронныя шыльды, якія не дазвалялі таго, чаго
яму болей за ўсё хацелася, і цяпер ён увесь аж трымцеў,
прадчуваючы асалоду. Ён пачаў з «Курыць забаронена».
Наступнай ахвяраю стала «Забараняецца сядзець на
траве». Пасля Снусмумрык наляцеў на «Смяцца і свіс-
таць забаронена», а следам адправілася куды падалей
і шыльда «Забараняецца скакаць».

Лясная малечы назірала за ім з усё большым і боль-
шым здзіўленнем.

Паступова малым пачало здавацца, што ён прыйшоў
выратаваць іх. Яны павыскоквалі з пясочніцы і абступілі яго.

– Ідзіце дадому, дзеці, – сказаў Снусмумрык. – Бяжыце
куды хочаце!

Але яны не адыходзілі, а наадварот, так і хадзілі хвос-
цікам за ім. І нават тады, калі апошняя шыльда была
зрынутая і Снусмумрык падняў заплечнік, сабраўшыся
рушыць далей, малеча пацягнулася следам.

– Кыш, дзеці, – сказаў Снусмумрык. – Ідзіце да мамы!

– Можа, у іх няма ніякай мамы, – сказала Мю.

– Але ж я нічога ў дзецях не цямлю! – спалохаўся Снус-
мумрык. – Я нават не ведаю, ці падабаюцца яны мне!

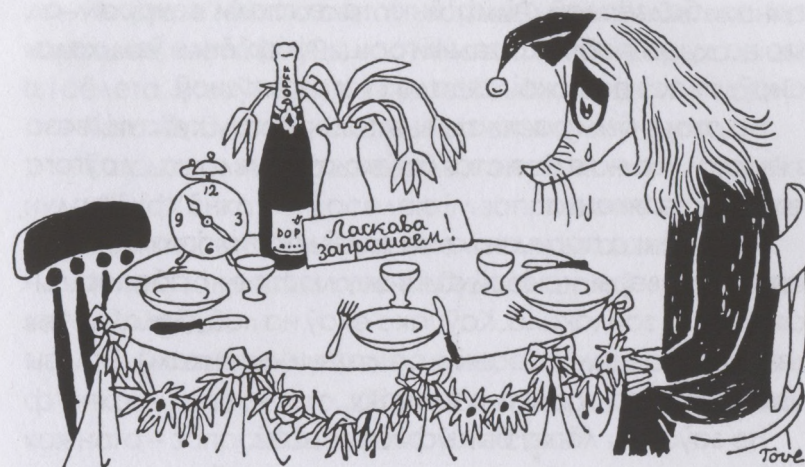
– Ва ўсякім разе, ты ім падабаешся, – ухмыльнулася
маленькая Мю.

Снусмумрык паглядзеў на прыціхлы гурток, што ў за-
хапленні стоіпіўся ля яго ног.

– Быццам мне цябе адной не хапала, – сказаў ён. – Ну
ды што ўжо цяпер. Хадзем. Але не давядзе гэта на добра!

І ў кампаніі дваццаці чатырох сур'ёзных малянят Снусмумрык падаўся далей. У галаву яму прыходзілі змрочныя думкі, што ён будзе рабіць, калі яны згаладаюць ці прамочаць ногі, ці калі ім забяляць жываты.

Раздзел сёмы

Пра тое, як бывае небяспечна ў купальскую ноч

А палове адзінаццатай у ноч на Купалу, акурат калі Снусмумрык майстраваў для сваіх дваццаці чатырох малявак будан з яловых лапак, Мумітроль і фрэкэн Снорк стаялі ў іншай частцы лесу і прыслухоўваліся.

Званочка, які раней час ад часу дзілінькаў у тумане, больш чуваць не было. Лес спаў, і маленькая хатка скрушна пазірала на іх сваімі чорнымі шыбамі.

А ў той хатцы сядзела Філіф'ёнка і слухала, як тукае гадзіннік і як бяжыць час. Раз-пораз яна падыходзіла да акна і выглядала ў светлую ноч, і тады маленькі балабончык на кончыку яе каўпака дзынкаў. Звычайна гэты

гук падбздзёрваў Філіф'ёнку, але гэтым вечарам ад яго на душы рабілася толькі горш. Філіф'ёнка ўздыхала, сноўдалася па пакоі, сядала і ўставала зноў.

На стала былі раскладзены талеркі, тры кубачкі і ваза з кветкамі, а на пліце стаяла ўжо счарнелая ад доўгага чакання запяканка.

Філіф'ёнка паглядзела на гадзіннік, на гірлянды, што апляталі дзверы, на свой адбітак у люстры – і, абaperшыся аб стол, заплакала. Каўпак з'ехаў на лоб, балабончык дзынкнуў (адным кароткім самотным дзынкам), і слёзы ціха пакаціліся ў пустую талерку.

Не заўсёды лёгка быць Філіф'ёнкай.

І вось у гэты момант у дзверы пагрукалі.

Філіф'ёнка падхапілася, спехам высмаркалася і адчыніла.

– А, – расчаравана вымавіла яна.

– Вясёлага свята! – сказала фрэкен Снорк.

– Дзякуй, – збянтэжана сказала Філіф'ёнка, – дзякуй, дзякуй, вельмі прыемна. Вясёлага Івана!

– Мы толькі хацелі спытаць, ці не паказваўся тут паблізу які-небудзь дом – у сэнсе тэатр – апошнім часам? – сказаў Мумітроль.

– Тэатр? – падазрона перапытала Філіф'ёнка. – Не, наадварот... Я хачу сказаць – нічога такога.

Павісла нядоўгае маўчанне.

– Ну, мы тады, мабыць, пойдзем, – сказаў Мумітроль.

Фрэкен Снорк паглядзела на накрыты стол і гірлянды над дзвярыма.

– Спадзяюся, свята будзе добрае, – ветліва сказала яна.

Тады Філіф'ёнка спахмурнела і зноў заплакала.

– Не будзе ніякага свята! – зарыдала яна. – Запяканка чарсцвее, кветкі вянуць, час мінае, а ніхто не прыходзіць! Іх і сёлета, як заўсёды, не будзе! Ніякіх сваяцкіх пачуццяў!

– Каго не будзе? – спагадліва спытаў Мумітроль.

– Каго-каго, майго дзядзькі з ягонай жонкай! – усклікнула Філіф'ёнка. – Я дасылаю ім запрашэнні на кожнае Купальскае свята, але яны ніколі не прыходзяць!

– А калі запрасіць каго-небудзь іншага? – прапанаваў Мумітроль.

– Іншых сваякоў у мяне няма, – патлумачыла Філіф'ёнка. – І апроч таго, хіба гэта не маральны абавязак кожнага – запрашаць сваякоў на святы?

– Дык ты робіш гэта не таму, што табе хочацца? – спытала фрэкен Снорк.

– Вядома, не, – стомлена сказала Філіф'ёнка і села каля стала. – Мой дзядзька з ягонай жонкай – асобы не надта прыемныя.

Мумітроль і фрэкен Снорк селі побач з ёю.

– Можна, ім гэтага спаткання таксама не так ужо хочацца? – сказала фрэкен Снорк. – Чаму табе не запрасіць замест іх каго-небудзь прыемнага, напрыклад, нас?

– Хіба? – здзівілася Філіф'ёнка.

Было бачна, што яна думае.

Раптам кончык яе каўпака пачаў асцярожна падымацца, і балабончык радасна дзынкнуў.

– Дык, можна, і праўда, – сказала яна, – я магу не запрашаць іх сюды, калі гэтага ні ім і ні мне не хочацца?

– Ну вядома! – сказала фрэкен Снорк.

– І ніхто не пакрыўдзіцца, калі я буду аж да скону дзеён святкаваць з тымі, з кім захачу? Нават калі яны мне не сваякі?

– Што ты, ніводная душа не пакрыўдзіцца, – запэўніў Мумітроль.

Філіф'ёнка проста засвяцілася, быццам з яе плеч упаў вялікі цяжар.

– Дык усё было так проста? – сказала яна. – О, як прыемна! Зараз мы адсвяткуем маё першае ў жыцці вясёлае Купалле – і ох як мы яго адсвяткуем! Прашу, прашу вас, прыдумайце для мяне што-небудзь захапляльнае!

Але Купалле атрымалася нашмат больш захапляльным, чым Філіф'ёнка магла спадзявацца.

– П'ем за тату і маму! – падняў Мумітроль свой кубачак і асушыў яго. (У гэты самы момант Мумітата на борце тэатра, гледзячы ў ноч, падымаў тост за свайго сына. «За вяртанне Мумітроля! – сказаў ён урачыста. – За фрэкен Снорк і маленькую Мю!»)

Усе былі сытыя і задаволеныя.

– А цяпер давайце распалім купальскае вогнішча, – сказала Філіф'ёнка.

Яна загасіла лямпу і схавала запалкі ў кішэню.

Неба было яшчэ светлае, так што можна было разгледзець кожную сцяблінку ў траве. За вершалінамі ялінаў, куды нядаўна закацілася сонца, у чаканні наступнага дня ўсё яшчэ марудзіла палоска чырвані.

Яны прайшлі праз сцішаны бор і выйшлі на паплавы, дзе ноч выглядала яшчэ святлейшай.

– Як дзіўна пахнуць кветкі сёння ўначы, – сказала Філіф'ёнка.

Над лугамі стаяў лёгкі пах паленай гумы. Трава электрычна патрэскавала.

– Пахне хаціфнатамі, – здзіўлена сказаў Мумітроль. – Але яны гэтым часам звычайна ў моры, хіба не?

Раптам фрэкен Снорк аб нешта спатыкнулася.

– «Забараняецца скакаць», – прачытала яна. – Дурасць якая! Гляньце, нехта параскідаў паўсюль забаронныя шыльды – яны, выходзіць, нікому больш не патрэбныя!

– Як чароўна! Цяпер усё дазволена! – усклікнула Філіф'ёнка. – Якая ноч! Ці не спаліць нам усе гэтыя шыльды? Давайце зробім з іх купальскае вогнішча! І будзем танчыць вакол, пакуль яно не дагарыць!

І купальскае вогнішча запалала. Полымя з рыкам накінулася на шыльды «Спяваць забаронена», «Збіраць кветкі забараняецца» і «Забараняецца сядзець на траве»...

Агонь з вясёлым храбусценнем паглынаў вялізныя чорныя літары, і снапы іскраў выстрэльвалі ў бяклае начное неба. Густы дым валіў над паплавамі і павісаў белымі дыванамі ў паветры. Філіф'ёнка заспавала. Яна на сваіх худых нагах танчыла вакол вогнішча і галінкай раскідвала вуголле.

– Больш не будзе дзядзькі! – спявала яна. – З яго жонкай разам! Больш ужо ніколі! Бам-цілібум-цілібім!

Мумітроль з фрэкен Снорк сядзелі побач і радасна глядзелі ў агонь.

– Як думаеш, што робіць цяпер мая мама? – спытаў Мумітроль.

– Святкуе, вядома, – сказала фрэкен Снорк.

Шыльды стрэлілі феерверкам іскраў, і Філіф'ёнка пераможна ўскрыкнула.

– Я хутка захачу спаць, – сказаў Мумітроль. – Колькі там кветак трэба сабраць, дзевяць?

– Дзевяць, – сказала фрэкен Снорк. – І даць зарок, што не вымавіш ніводнага слова.

Мумітроль урачыста кіўнуў. Зрабіўшы кучу розных жэстаў, якія мусілі значыць «Дабранач, пабачымся ўранку», ён пакрочыў прэч па ўраселай траве.

– Я таксама хачу збіраць кветкі! – з запалам усклікнула Філіф'ёнка і выскачыла, перапэцканая сажай, аднекуль з дыму. – Я хачу паспрабаваць усе спосабы варажбы! Ты якія-небудзь ведаеш?

– Я ведаю вельмі страшную купальскую варажбу, – прашаптала фрэкен Снорк. – Але яна проста жahlіва жудасная.

– Я сёння ноччу не баюся нічога! – сказала Філіф'ёнка і адважна дзыкнула.

Фрэкен Снорк агледзелася. Нахіліўшыся да Філіф'ёнкі, яна прашаптала ў настаўленае ёю вухо:

– Спачатку трэба сем разоў пакруціцца вакол сябе і пры гэтым мармытаць і тупаць нагамі. Потым трэба падысці задам наперад да студні і паглядзець у яе. І тады ты ўбачыш у вадзе свайго нарачонага!

– А як яго адтуль дастаць? – агаломшана спытала Філіф'ёнка.

– Што ты, там жа будзе толькі яго аблічча, – сказала фрэкен Снорк. – Гэта як відзежа! Але спярша нам трэба сабраць па дзевяць розных кветак. Раз, два, тры – цяпер маўчы, а то замуж не выйдзеш!

Агонь ужо схаваўся ў вуголі, і над паплавамі падзьмуў ранішні ветрык, а фрэкен Снорк і Філіф'ёнка збіралі свае чарадзейныя букеты.

Часам яны пазіралі адна на адну і смяяліся, бо гэта не было забаронена.

І тут яны ўбачылі студню.

Філіф'ёнка памахала вушамі.

Фрэкен Снорк кінула, і мордачка ў яе пабляднела.

Яны разам пачалі круціцца, мармытаць і тупаць нагамі. На сёмым павароце яны ледзь рухаліся, так ім зрабілася страшна. Але раз пачаў ужо купальскую варажбу, то трэба яе скончыць: інакш нельга нават уявіць, што можа здарыцца.

З тахканнем у грудзях яны тулам наблізіліся да студні і спыніліся.

Фрэкен Снорк узяла Філіф'ёнку за лапу.

Сонечная палоска на ўсходзе пашырэла, і дым ад купальскага вогнішча зрабіўся ружовым.

Яны хутка павярнуліся і паглядзелі ў ваду.

І ўбачылі там саміх сябе, убачылі край студні і світальнае неба.

Яны чакалі ў трымценні. Доўга.

І раптам... – не, пра гэта страшна нават казаць! – раптам з-за іх адбіткаў у вадзе паказалася вялізная галава!

І гэта была галава хемуля.

Злога і вельмі брыдкага хемуля ў паліцэйскай фуражцы!

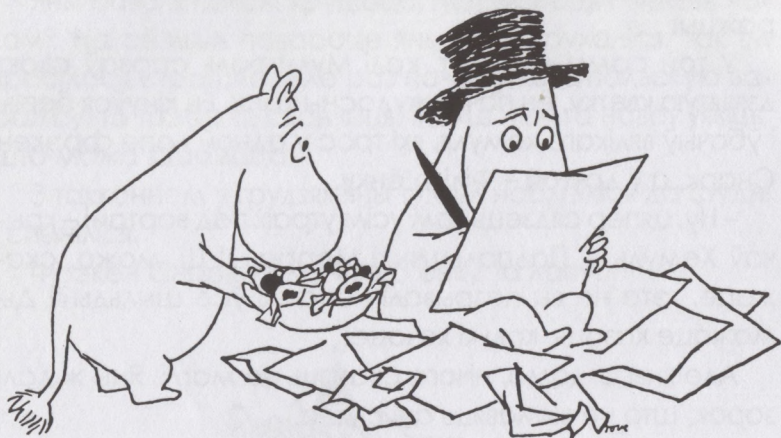
У той самы момант, калі Мумітроль сарваў сваю дзявятую кветку, ён пачуў жудасны крык. Ён кінуўся бегчы і ўбачыў вялікага хемуля, які трос у адной лапе фрэкен Снорк, а ў другой – Філіф'ёнку.

– Ну, цяпер сядзець вам усім утраіх пад вартай! – крычаў Хемуль. – Падпальшчыкі Морравы! Ці, можа, скажаце, гэта не вы пазрывалі і спалілі ўсе шыльды?! Ды можаце казаць, колькі хочаце!

Але яны, вядома, нічога сказаць не маглі. Яны ж далі зарок, што не вымаваць ані слова.

Раздзел восьмы

Пра тое, як пішуцца п'есы

Толькі ўявіце сабе: а што, калі б Мумімама, прачнуўшыся купальскім днём, зразумела, што Мумітроль у вязніцы! А што, калі б нехта раскажаў дачцэ Мюмлы, што яе сястрычка спіць у Снусмумрыкавым яловым будане, загарнуўшыся ў ангору!

Але яны нічога не ведалі, адно спадзяваліся. Хіба ім не здаралася і раней трапляць у такія дзіўныя гісторыі, што іншым сем'ям і не сніліся? І хіба ўсе яны не заканчваліся добра?

– Мю прывыкла спраўляцца з усім сама, – сказала дачка Мюмлы. – Я больш хвалюся за таго, хто трапіцца ёй.

Мумімама выглянула на двор. Ліў дождж.

«Хоць бы яны не прастылі!», – падумала яна і асцярожна прысела на ложку. Асцярожна таму, што пасля таго, як яны селі на мель, падлога так нахілілася, што Мумітату давялося папрыбіваць цвікамі ўсю мэблю. Але горш за ўсё было, калі сядалі есці. Талеркі ўвесь час з'язджалі са стала і падалі на падлогу, а калі іх спрабавалі прымацаваць да стала цвікамі, яны амаль заўсёды расколваліся.

Усім здавалася, што яны ўвесь час лезуць на нейкую гару. Праз тое, што адной нагой заўжды даводзілася ступаць вышэй, а другой – ніжэй, Мумітата захваляўся, што ногі ў іх пачнуць расці няправільна. (Хаця Хомса меркаваў, што іх можна выраўняць, калі крыху пахадзіць у адваротным кірунку.)

Эма, як заўжды, падмятала.

Яна цяжка пасоўвалася ўгору, пхаючы перад сабой смецце. Напаўдарозе ўсё яно спаўзло ўніз, і ёй давялося пачынаць зноў.

– Хіба не прасцей месці ў іншы бок? – паспрабавала падказаць Мумімама.

– Не трэба вучыць мяне, як месці, – сказала Эма. – У гэтым напрамку я мела сцэну з таго часу, як выйшла замуж за рэжысёра Філіф'ёнка, і так збіраюся месці да самай смерці.

– А дзе ж ваш муж цяпер? – спытала Мумімама.

– Памёр, – з годнасцю адказала Эма. – Яму на галаву ўпала жалезная заслона, і абедзве раскалоліся.

– О, бедная, бедная Эма! – усклікнула Мумімама.

Эма пашкрэбла ў кішэні і дастала зжаўцелую фотакартку.

– Вось такім Філіф'ёнк быў у маладосці, – сказала яна.

Мумімама паглядзела на картку. Рэжысёр Філіф'ёнк сядзеў перад карцінай з пальмамі. У яго былі пышныя вусы, а побач з ім стаяла нейкая асоба з занепакоеным выглядам і маленькім каўпачком на галаве.

– Які элегантны, – сказала Мумімама. – І карціна ў яго за спінай знаёмая.

– Заднік да «Клеопатры», – халодна сказала Эма.

– Гэтую юную даму завуць Клеопатра? – удакладніла Мумімама.

Эма схапілася за галаву.

– «Клеопатра» – гэта назва п'есы, – стомлена сказала яна. – А юная дама побач з Філіф'ёнкам – яго пляменніца-крыўляка Філіф'ёнка. Надзвычай непрыемная пляменніца! Штогод нам шле запрашэнні на купальскае свята, але я не такая дурная, каб адказваць. Ясна, што яна проста хоча сабе месца ў тэатры.

– Але ж тут так прасторна! Чаму вы яе не пусціце? – упікнула Мумімама.

Эма адставіла мятлу ўбок.

– Усё, не магу, – сказала яна. – Вы нічога не ведаеце пра тэатр. Ні каліва. Вы ведаеце нават менш, чым нічога. І няма пра што размаўляць.

– А вы не магі б мне крышачку патлумачыць, Эма? – асцярожна спытала Мумімама.

Эма засумнявалася, але ўрэшце вырашыла зрабіць такую ласку.

Яна прысела на край ложка побач з Мумімай і пачала:

– Тэатр – гэта вам не зала і не прычал для параходаў.

Тэатр – самая важная рэч у свеце, бо там паказваюць глядачам, якія яны могуць і хочуць быць, але ніяк не адважваюцца, і якімі яны ёсць насамрэч.

– Выхаваўчая ўстанова! – у жаху выкрыкнула Мумі-мама.

Эма цярпліва пахітала галавой. Яна ўзяла кавалак паперы і дрыготкаю лапай намалявала Мумімаме тэатр. Яна патлумачыла, што ёсць што, і падпісала ўсё на малюнку, каб Мумімама нічога не забыла. (Малюнак ёсць тут у кнізе.) Пакуль Эма малявала, падцягнуліся ўсе астатнія.

– Вось так было, калі мы гралі «Клеопатру», – разказвала Эма. – Уся зала (я кажу не пра вашу залу) была поўная народу, але панавала абсалютная цішыня, бо гэта была прэм'ера (гэта значыць, п'есу паказвалі самы першы раз). З заходам сонца я, як звычайна, запаліла агні рампы і, перш чым паднялася заслона, тройчы па-стукала па падлозе сцэны. Вось так!

– А навошта гэта? – спытала дачка Мюмлы.

– Для эфекту, – сказала Эма, бліснуўшы маленькімі вочкамі. – Каб была атмасфера фатальнасці, так бы мовіць. Заслона падымаецца... Чырвоны пражэктар асвятляе Клеопатру – публіка стаіла дыханне...

– А Рэквізіт таксама там быў? – спытаў Хомса.

– Рэквізіт – гэта рэчы, – патлумачыла Эма, – усе тыя рэчы, якія патрэбныя, калі граеш у тэатры. Прымадонна была неверагодна прыгожая і змрочная...

– Прымадонна? – перапытала Міса.

– Гэта самая важная актрыса. Тая, што заўсёды грае самыя цікавыя ролі і заўсёды атрымлівае тое, што хоча. Але барані мяне...

– Я хачу быць прымадоннай, – абарвала яе Міса. – Але каб роля ў мяне была сумная. Такая, дзе трэба галасіць і плакаць.

– Значыць, табе трэба граць у трагедыі, то бок у драме, – сказала Эма. – І ў апошнім акце ты павінная памерці.

– Як цудоўна! – усклікнула Міса і залілася румянцам. – Можна быць зусім іншай, чым у жыцці! Ніхто больш не

скажа: «Вунь пайшла Міса», – усе будуць казаць: «Паглядзіце на гэтую маркотную даму ў чырвоным аксаміце... гэта вялікая прымадонна... напэўна, яна шмат пацярпела ў жыцці».

– Дык, можа, ты для нас што-небудзь сыграеш? – спытаў Хомса.

– Я?... Сыграю?... Для вас?... – прашаптала Міса, і на вачах у яе выступілі слёзы.

– Тады я таксама хачу быць прымадоннай, – сказала дачка Мюмлы.

– І што вы збіраецеся граць? – недаверліва спыталася Эма.

Мумімама паглядзела на Мумітату.

– Я думаю, ты мог бы напісаць п'есу, калі б Эма дапамагла, – сказала яна. – Мемуары ж ты напісаў, а рыфмаваць, напэўна, не дужа складана?

– Ну што ты, куды мне пісаць п'есы! – зачырванеўся Мумітата.

– Ты зможаш, любы, не сумнявайся, – запэўніла яго мама. – А мы тваю п'есу развучым, і ўсе потым прыйдуць глядзець, як мы граем спектакль. Цэлая процьма народу! Іх будзе ўсё больш і больш, і потым яны перакажуць усім знаёмым, як цудоўна было ў тэатры, так што ўрэшце гэтыя чуткі дойдучь да Мумітроля, і ён нас знойдзе. Усе вернуцца, і ўсё будзе добра! – завяршыла сваю прамову Мумімама і радасна пляснула ў ладкі.

Усе з сумневам пераглянуліся.

Потым паглядзелі на Эму.

Яна ўсплёснула лапамі.

– Гэта, вядома, будзе нешта зусім кашмарнае, – сказала яна. – Але калі вам так ужо заманулася пацярпець

фіяска, то я магу даваць вам сякія-такія парады. Час ад часу, калі будзе вольная хвіліна.

І Эма пачала расказваць далей пра тое, як граюць у тэатры.

Увечары Мумітата скончыў п'есу і зачытаў яе ўсім астатнім. Ніхто не перарываў яго, а калі ён скончыў, павісла глыбокае маўчанне.

Нарэшце Эма сказала:

– Не. Не-не. Не і яшчэ раз не!

– Няўжо так кепска? – засмучана спытаў Мумітата.

– Нават горш, – сказала Эма. – Паслухайце толькі:

Ільвоў не баюся я,
Забіваю я іх штодня.

Жахліва.

– Але мне абавязкова трэба, каб у п'есе быў леў, – панура сказаў Мумітата.

– Пісаць трэба гекзаметрам! Гекзаметрам! І без рыфмы.

– Якім яшчэ гекзаметрам? – спытаў тата.

– Ну, вось так: Тамта-ратам-тарара-таратамтам-там-тара-тамтам, – патлумачыла Эма.

Мумітата заззяў.

– Нешта такое: «Страхуняведаю-ізняцьго-лаўільву-мне пацеха?» – спытаў ён.

– Вось-вось, – сказала Эма. – А зараз перапішы ўсё гекзаметрам. І запомні, што ў правільнай п'есе, напісанай на стары добры лад, усе павінны быць між сабой сваякамі.

– Але як тады яны змогуць так злавацца адно на аднаго, калі яны сваякі? – асцярожна спытала Мумімама. –

І няўжо сярод іх зусім ніводнай прынцэсы? Хіба нельга зрабіць шчаслівую канцоўку? Так сумна, калі нехта памірае.

— Гэта трагедыя, любая, — сказаў Мумітата. — А значыць, трэба, каб нехта ў канцы памёр. А яшчэ лепш усе, апроч аднаго, — а бадай і ён таксама. Так кажа Эма.

— Цур, у канцы паміраць буду я! — сказала Міса.

— А можна я тады буду яе забойцам? — папрасілася дачка Мюмлы.

— А я думаў, Мумітата напіша дэтэктыўную гісторыю, — расчаравана сказаў Хомса, — у якой усе будуць пад падазрэннем і дзе будзе куча цікавых падказак, каб можна было разгадаць самому.

Мумітата пакрыўджана ўстаў і сабраў паперы.

— Калі вам не падабаецца мая п'еса, можаце напісаць сваю, — сказаў ён.

— Мілы, — сказала Мумімама. — Твая п'еса чароўная. Мы ўсе так думаем, праўда?

— Ага, — сказалі ўсе хорам.

— Вось бачыш, — сказала мама. — Яна ўсім падабаецца. Ты проста крышачку зменіш змест і манеру пісьма. Я прасачу, каб табе ніхто не замінаў і каб, пакуль ты працуеш, у цябе пад рукой заўсёды была поўная вазачка цукерак!

— Ну добра, — сказаў Мумітата. — Але леў павінен застацца!

— Вядома, леў мусіць застацца, — сказала Мумімама.

Мумітата працаваў і працаваў. Ніхто не размаўляў і не варушыўся. Спісаўшы аркуш, ён зачытваў уголос тое, што атрымалася. Мумімама ўвесь час падкладала

ў вазачку цукеркі. Усе не маглі дачакацца, калі ён скончыць.

Уначы яны ніяк не маглі заснуць.

Эма адчувала, як яе старое цела напаўняецца жыццёвай сілай. Яна не магла думаць ні пра што, апроч генеральнай рэпетыцыі.

Раздзел дзявяты

Пра аднаго няшчаснага тату

Тым самым днём, калі Мумітата пісаў сваю п'есу, а Мумітроль трапіў у вязніцу, Снусмумрык прачнуўся ад таго, што будан залівала дажджом. Ён выглянуў у мокры лес – вельмі асцярожна, каб не пабудзіць дваццаці чатырох малявак.

На дыване зорчатых кветак перад буданом расла прыгожая зялёная папараць, але Снусмумрыку з прыкрасцю падумалася, што градкі з рэпай тут былі б намнога дарэчнейшыя.

«Вось якім робішся, калі ты тата, – думаў ён. – Чым мне іх сёння карміць? Маленькай Мю хопіць і пары бабінак, але гэтыя – яны ж з'ядуць мне заплечнік!»

Ён павярнуўся і паглядзеў на лясных дзяцей, што спалі ў моху.

«А зараз пасля дажджу да іх і насмарк прычэпіцца, – разважаў ён хмурна. – І гэта нават не самае горшае. Горшае, што я ўжо не ведаю, чым іх забавіць. Курыць яны не хочуць. Маіх гісторый баяцца. А стаяць для іх увесь дзень на галаве ў мяне няма часу: так я за ўсё лета да Мумідолу не дайду. Гэх, як будзе хараша, калі Мумімама забярэ іх усіх сабе!»

«Мумітроль, – падумаў Снусмумрык з раптоўнай адданасцю. – Мы будзем зноў плаваць пад месячным ззяннем, а потым сядзець у пячоры і размаўляць...»

Раптам аднаму малому прысніўся кашмар, і яно закрычала. І адразу прачнуліся ўсе і ў знак падтрымкі закрычалі таксама.

– Так-так-так, – сказаў Снусмумрык. – Пам-парапам, цірлі-цім-цім!

Але гэта не дапамагло.

– Ты іх не насмяшыў, – патлумачыла Мю. – Лепей зрабі, як мая сястра: скажы, што калі не супакояцца, ты іх заб'еш. А потым папрасі прабачэння і дай ім цукерак.

– І што, гэта дапаможа?

– Не, – сказала Мю.

Снусмумрык падняў будан і закінуў яго ў ядловец.

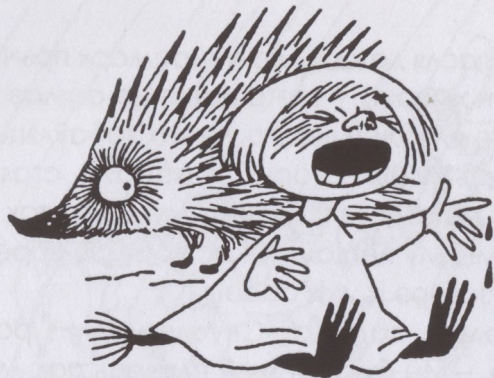
– Вось так трэба рабіць з домам, у якім пажыў, – сказаў ён.

Лясныя дзеці адразу сціхлі, зморшчыўшы мордачкі ад імжы.

– Дождж, – сказала адно.

– Хачу есці, – сказала другое.

Снусмумрик бездапаможна перавёў позірк на маленькую Мю.

– Папалохай іх Моррай! – прапанавала яна. – Мая сястра так робіць.

– І ты яе тады слухаешся? – спытаў Снусмумрик.

– Вядома, не! – сказала Мю і зарагатала так, што аж перакулілася.

Снусмумрик уздыхнуў.

– Хадзем, хадзем, – сказаў ён. – Сюды, за мной! Хутчэй, я вам хачу нешта паказаць!

– А што? – спыталі дзеці.

– Нешта... – туманна адказаў Снусмумрик і памахаў лапай у паветры.

– Не справіцца табе з гэтым, – сказала маленькая Мю.

Яны доўга ішлі, не спыняючыся.

І дождж не спыняўся таксама.

Лясныя дзеці чхалі, гублялі па дарозе боцікі і безупынку пыталіся, калі ім дадуць бутэрброд. Некаторыя ўсчына-

лі сваркі і бойкі. Адзін насадзіў сабе цэлы нос яловых калючак, а другі абкалоўся аб вожыка.

Снусмумрик ужо амаль спачуваў ахоўнічысе. Маючы адно дзіцё верхам на капелюху, два на плячах і несучы два пад пахамі, мокры і няшчасны, ён кандыбаў па чарнічніку.

І калі яму ўжо зрабілася зусім цяжка, наперадзе раптам раскінулася паляна. А пасярод паляны стаяў дамок. Павяляыя гірлянды з лісця абвівалі комін і шулле брамы.

Хістаючыся на слабых нагах, Снусмумрик падышоў да дзвярэй, пастукаўся і хвіліну счакаў.

Але ніхто яму не адчыніў.

Ён пастукаўся зноў. І зноў нічога. Тады ён штурхануў дзверы і ўвайшоў. У доме не было нікога. Кветкі на стала завялі, гадзіннік спыніўся. Снусмумрык пасадзіў дзяцей на падлогу і падышоў да халоднай пліты. На ёй ляжала даўно астывшая запяканка. Потым ён зазірнуў у кладоўку. А дзеці сядзелі і моўчкі сачылі за ім.

Нейкі час было ціха. Але вось Снусмумрык вярнуўся і паставіў на стол бачурку з фасоліай.

– Можаче есці, пакуль не станеце квадратнымі, – сказаў ён. – Мы пакуль пабудзем тут, перачакаем, а я тым часам вывучу вашыя імёны. Запаліце мне люльку!

І ўсе як адзін падарваліся, каб запаліць яму люльку.

Крыху пазней у пліце гарэў агонь, а ўсе штонікі і су-кенкі віселі перад ёю на вяроўцы і сушыліся. На стала ў вялікім сподзе дымілася фасоля, а на дварэ з павелелага неба ліў дождж.

Яны слухалі, як залева тупоча па даху і як трашчыць агонь.

– Ну, як вам тут? – спытаў Снусмумрык. – Хто хоча ў пясочніцу?

Лясныя дзеці паглядзелі на яго і засмяяліся.

А потым узяліся за Філіф'ёнчыну фасолю.

Але Філіф'ёнка нічога не ведала пра сваіх гасцей, бо сядзела ў вязніцы за парушэнне грамадскага парадку.

Раздзел дзясяты

Пра генеральныя рэпетыцыі

Ішла генеральная рэпетыцыя п'есы Мумітаты, і хоць да вечара было яшчэ доўга, усе лямпы гарэлі.

Бабрам паабяцалі бясплатныя квіткі на заўтрашнюю прэм'еру, а за гэта яны падштурхнулі тэатр, каб хоць неяк паставіць яго на роўны кіль. Праўда, сцэна па-ранейшаму заставалася крыху нахіленай, так што было ўсё адно трохі нязручна.

Заслона, чырвоная і таямнічая, хавала сцэну, перад якой гойдалася на хвалях невялікая флатылія цікаўных чоўнікаў. Публіка чакала ад самага світанку. Усе прыхпілі з сабой абеды, бо генеральная рэпетыцыя заўсёды бывае доўгай.

– Мама, а што такое генеральная рэпетыцыя? – спытала нейкае важанятка з беднай сям'і ў адным з чаўноў.

– Гэта калі яны паўтараюць усё самы апошні раз, каб быць ужо зусім пэўнымі, што ўсё ў парадку, – патлумачыла мама-вожычыха. – Заўтра яны будуць граць спектакль па-сапраўднаму, і тады трэба плаціць грошы, каб паглядзець. А сёння такім бедным вожыкам, як мы, можна глядзець бясплатна.

Але за заслонай зусім не былі пэўныя, што ўсё ў парадку. Мумітата перапісваў п'есу нанова.

Міса рыдала.

– Але мы вырашылі, што абедзве ў канцы загінем! – сказала дачка Мюмлы. – Чаму леў праглыне толькі яе? «Нявесты льва», мы ж дамовіліся, помніш?

– Ну добра, добра! – нервова сказаў Мумітата. – Спачатку леў праглынае цябе, а потым праглынае Місу. Толькі не замінаеце, я спрабую думаць гексаметрам!

– А як будзе з крэўнымі повязямі? – захвалывалася Мумімама. – Учора дачка Мюмлы была жонкай твайго сына, што з'ехаў. А цяпер за ім замужам Міса, а я яе маці, так? А дачка Мюмлы застаецца без мужа?

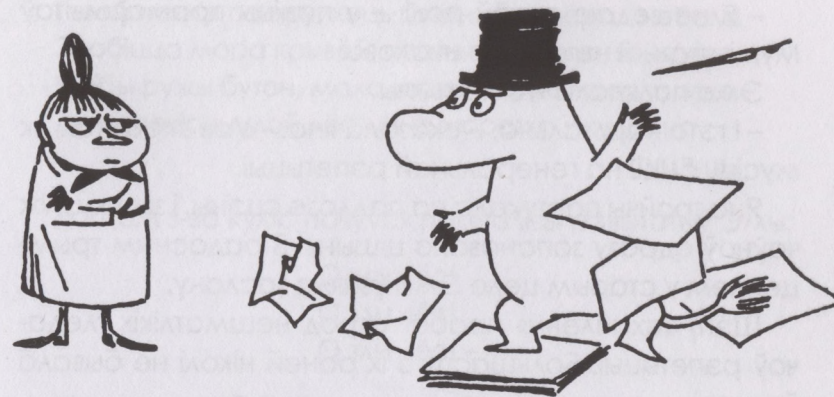
– Не хачу я заставацца без мужа, – адразу заявіла дачка Мюмлы.

– Яны будуць сёстрамі! – адчайна выпаліў Мумітата. – Тады дачка Мюмлы будзе жонкай твайго сына. У сэнсе майго. То бок тваёй цёткай па бацьку.

– Гэта немагчыма, – сказаў Хомса. – Калі Мумімама – твая жонка, твая нявестка не можа быць ейнай цёткай.

– Ай, якая розніца! – сказаў Мумітата. – Усё адно п'еса не атрымаецца!

– Ты пра гэта не думай, – сказала Эма з нечаканай спагадай. – Усё будзе добра. Да таго ж публіка ўсё адно нічога не зразумее.

– Эма, дарагая, – сказала Мумімама. – Гэтая сукенка мне вельмі вузкая... Яна ўвесь час разыходзіцца на спіне.

– Запомні, – сказала Эма з поўным ротам шпілек, – нельга выглядаць вясёлай, калі выйдзеш на сцэну і пачнеш казаць, што сын трукіць хлуснёй яго душу!

– Што вы, я абяцаю выглядаць сумнай, – сказала Мумімама.

Міса развучвала ролю. Раптам яна адкінула паперку і закрычала:

– Мая роля занадта вясёлая! Яна мне зусім не падыходзіць!

– Ціха, Міса, – строга сказала Эма. – Мы пачынаем. Асвятленне гатовае?

Хомса ўключыў жоўты пражэктар.

– Чырвоны! Чырвоны! – закрычала дачка Мюмлы. – На мой выхад чырвоны! Чаму ён заўсёды ўключае не тое, што трэба?

– Так робяць усе, – спакойна сказала Эма. – Вы гатовыя?

– Я не ведаю сваёй ролі, – у паніцы прамармытаў Мумітата. – Я не помню ні слова!

Эма паляпала яго па плячы.

– І гэта нармальна, – сказала яна. – Усё якраз так, як мусіць быць на генеральнай рэпетыцыі.

Яна тройчы пастукала па падлозе сцэны, і звонку між чаўноў адразу запанавала цішыня. З радасным трымценнем у старым целе Эма ўзняла заслону.

Шэпт захаплення прабег сярод нешматлікіх глядачоў рэпетыцыі. Большасць з іх раней ніколі не была ў тэатры.

Яны ўбачылі змрочны скалісты краявід, заліты чырвоным святлом.

Па правы бок схаванага пад чорнай накідкай трумо сядзела ў цюлевай спадніцы і з папяровымі кветкамі ў валасах, закручаных гулькай, дачка Мюмлы.

Нейкі час яна цікаўна разглядала глядачоў пад рампай, а потым пачала проста з моста:

Гэтай начы я памру, хоць бязвінная я перад небам!
Зробіцца мора крывёй, спапялеюць вясновыя нівы.
Я нібы ружы бутон, маладосць абрасіла чало мне,
Ды непахісны мой лёс мяне жорстка і жудасна
сушыць.

Раптам з-за куліс пачуўся пранізлівы рэчытатыў Эмы:

О злы лёс!

О злы лёс!

О злы лёс! –

Мумітата выйшаў з левага боку сцэны з мантыяй, нядбала перакінутай цераз плячо, і, павярнуўшыся да публікі, дрыготкім голасам прадэкламаваў:

Повязі душ і крыві я парву, калі доўг заклікае!

Ах, няўжо з мяне зрыне карону сястра майго ўнука?

Мумітата заўважыў, што нешта пераблытаў, і паспешаўся выправіцца:

Ах, няўжо з мяне зрыне карону пляменніка цётка?

Мумімама высунула мордачку і прашаптала:

Няўжо з мяне зрыне карону сястрыца нявесткі!

– Ага, ага, – сказаў Мумітата. – Гэта я прапушчу.

Ён зрабіў крок да дачкі Мюмлы, што хавалася за трумо, і сказаў:

Бойся, няверная мюмла! Ты чуеш, як леў крыважаэрны
Ярасна б'еца аб грэнты, раве, згладнелы,
на поўню?

Павісла доўгая паўза.

– ...раве, згладнелы, на поўню! – паўтарыў тата гучней.

Нічога не адбылося.

Ён азірнуўся налева і спытаў:

– Чаму леў не раве?

– Я не магу раўці, пакуль Хомса не падыме поўню, – сказала Эма.

Хомса высунуўся з-за куліс.

– Міса абяцала зрабіць поўню, але не зрабіла, – сказаў ён.

– Добра, добра, – паспешліва сказаў Мумітата. – Хай зараз выходзіць Міса, у мяне настрой усё адно прапаў.

Міса няспешна прайшла на сцэну, апранутая ў чырвоную сукенку з аксаміту. Яна доўга стаяла моўчкі, падвёўшы да вачэй лапу, і ўваходзіла ў вобраз прымадонны. Гэта было цудоўнае адчуванне.

– О, што за радасць глядзець... – прашаптала Мумімама, якая вырашыла, што Міса забыла словы.

– Гэта тэатральная паўза, – ціха прашыпела Міса. На хісткіх нагах яна падышла да рампы і выцягнула лапы да публікі.

Нешта шчоўкнула: Хомса ў асвятляльным пакоі ўключыў гук ветру.

– У іх пыласос? – спытаў маленькі вожык.

– Ціха! – сказала мама-вожычыха.

Міса пачала змрочна дэкламаваць:

О, што за радасць глядзець, як твая галава
разаб'ецца...

Яна зрабіла ў парыве крок наперад, наступіла на падол сваёй аксамітнай сукенкі і перакулілася цераз рампу ў човен вожыкаў.

Пад бурныя авацыі гледачы вярнулі яе на сцэну.

– Не хвалюйцеся, спадарыня, – сказаў ёй пажылы бабёр. – Давайце, адсячыце ёй хутчэй галаву!

– Каму? – збянтэжылася Міса.

– Цётцы ўнучкі, каму ж яшчэ! – падбадзёрыў яе бабёр.

– Яны ўсё пераблыталі, – прашаптаў Мумітата маме. – Калі ласка, выходзь хутчэй на сцэну!

Мумімама хуценька падабрала спадніцы і з'явілася перад гледачамі з лагодным і крыху сарамлівым выглядам.

– О лёс мой, схавай жа свой твар, бо са змрочнымі весткамі йду я! – радасна сказала яна. – Твой сын вераломства ўчыніў і душу тваю труціць хлуснёю!

О злы лёс!

О злы лёс!

О злы лёс! –

завыла Эма.

Мумітата трывожна паглядзеў на Мумімаму.

– Увядзіце льва, – паслужліва прашаптала яна.
– Увядзіце льва, – паўтарыў тата. – Увядзіце льва, – няўпэўнена сказаў ён яшчэ раз. Нарэшце крыкнуў:

– Льва сюды!

За сцэнай пачуўся гучны тупат, і ўрэшце леў выйшаў.

Адзін бабёр служыў яму праднімі лапамі і яшчэ адзін – заднімі. Публіка зараўла ад захаплення.

Памарудзіўшы, леў падышоў да рампы і пакланіўся так, што раз'ехаўся пасярэдзіне.

Гледачы запляскалі ў лапы і паціху пагрэблі дадому.

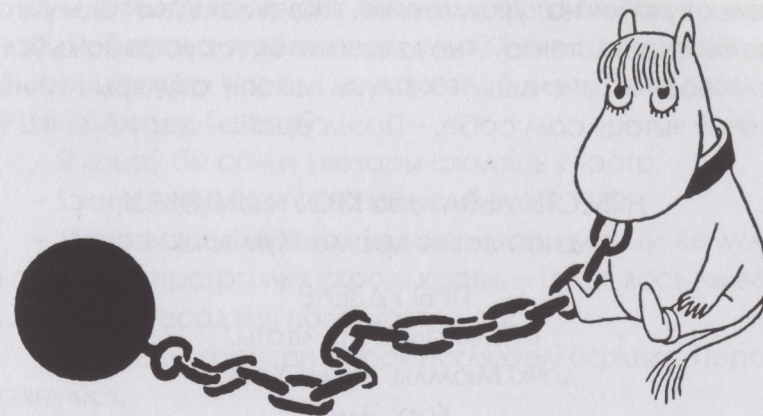
– Яшчэ ж не канец! – закрычаў Мумітата.

– Любы, яны заўтра таксама прыйдуць, – сказала Мумімама. – Эма кажа, што прэм'ера абавязкова праваліцца, калі генеральная рэпетыцыя не атрымаецца крыху няўдалай.

– Ну, калі яна так кажа... – супакоіўся тата. – Ва ўсякім разе ў некаторых месцах яны смяяліся! – дадаў ён, павесялеўшы.

А Міса, каб суняць трымценне ў сэрцы, крыху адышла ўбок ад астатніх.

– Яны пляскалі мне! – шаптала яна сама сабе пад нос. – О, якое шчасце! Я буду заўсёды, заўсёды такой шчаслівай...

Раздзел адзінаццаты

Пра тое, як падманваюць турэмшчыкаў

Наступным ранкам разаслалі ўлёткі з тэатральнай праграмай. Самыя розныя птушкі лёталі вакол заліва і раскідвалі прыгожыя плакаты, намаляваныя Хомсам і дачкой Мюмлы. Афішы луналі над лесам, над берагам і паплавамі, апускаліся на ваду, на дахі, на сады.

Адна праграмка пакружылася над вязніцай і ўпала перад Хемулём, які драмаў на сонейку, ссунуўшы на нос паліцэйскую фуражку.

Ён адразу ўгледзеў у гэтым таёмнае пасланне арыштантам і моцна ўчапіўся ў паперчыну.

Якраз цяпер пад яго наглядам сядзела ні больш ні менш трое вязняў. Столькі ён не меў з тых часоў, калі яшчэ

толькі вучыўся на турэмшчыка. Ужо амаль два гады ў яго не было арыштантаў – не дзіва, што ён так устрыжываўся.

– Вось як, значыць, – Хемуль начапіў акуляры і гучна пачаў чытаць сам сабе. – Прэм'ера!!! – чытаў ён.

НЯВЕСТЫ ЛЬВА, або КРЭЎНЫЯ ПОВЯЗИ

Аднаактавая драма Мумітаты

ПРЫ ЁДЗЕЛЕ

Мумімамы, Мумітаты,

дачкі Мюмлы, Місы і Хомсы

Хор: Эма

ПЛАТА ЗА ЁВАХОД:

Усё, што можна з'есці

Пачынаем увечары на захадзе сонца, калі не будзе ветру ці дажджу. Заканчваем, калі дзецям час класціся спаць. Прадстаўленне адбудзецца пасярод Яловага заліва. Пракат чаўноў – у хемулёў.

Адміністрацыя тэатра

– Тэатр? – задумліва сказаў Хемуль і зняў акуляры. У яго хемульскім сэрцы загарэўся бляклы ўспамін з дзяцінства. Так, цётка аднойчы брала яго з сабой у тэатр. Нешта пра прынцэсу, што заснула пад ружовым кустом. Відовішча было вельмі прыгожае, і Хемулю тады спадабалася.

Раптам ён зразумеў, што хоча пабываць у тэатры яшчэ раз.

Але хто застанецца вартаваць арыштантаў?

Ён не ведаў ніводнага хемуля, у якога быў бы вольны час. Небарака турэмшчык думаў і сяк і так. Урэшце ён прыціснуўся носам да жалезнай клеткі, што стаяла ў цяньку ззаду, і сказаў:

– Я хацеў бы сёння ўвечары схадзіць у тэатр.

– Тэатр! – Мумітроль натапырыў вушы.

– Паказваюць «Нявест ільва», – патлумачыў Хемуль і прасунуў праграмку скрозь краты. – Толькі вось не ведаю, каго пасадзіць павартаваць вас.

Мумітроль і фрэкен Снорк паглядзелі афішку. Перагнуліся.

– Напэўна, гэта штосьці пра прынцэс, – нібы выбачаючыся, сказаў Хемуль. – Я так даўно не бачыў чароўных прынцэсак!

– Тады ты проста абавязаны пайсці і паглядзець на іх, – сказала фрэкен Снорк. – Можа, у цябе ёсць які-небудзь спагядлівы сваяк, які пагадзіўся б папільнаваць нас, пакуль цябе не будзе?

– Ёсць, мая кузіна, – сказаў Хемуль. – Але яна занадта спагядлівая. Яна можа вас выпусціць.

– А калі нас павядуць на смяротнае пакаранне? – раптам спытала Філіф'ёнка.

– Што вы, вас так караць ніхто не будзе, – збянтэжана сказаў Хемуль. – Вы будзеце сядзець у клетцы, пакуль не прызнаецеся ў тым, што нарабілі. А потым вам трэба будзе зрабіць новыя шывы і па пяць тысяч разоў кожнаму напісаць слова «забараняецца».

– Але ж мы не вінаватыя... – пачала Філіф'ёнка.

– Ну-ну-ну, – абарваў Хемуль. – Гэта я ўжо чуў. Так усе кажуць.

– Паслухай, – сказаў Мумітроль. – Ты будзеш усё

жыццё шкадаваць, калі не сходзіш сёння ў тэатр. Там несумненна будуць прынцэсы. Нявесты льва!

Хемуль з уздыхам паціснуў плячыма.

– Ну, будзь разумнейшы, – пераконвала яго фрэкен Снорк. – Прывядзі сюды сваю кузіну, і мы на яе паглядзім. Усё адно спагадлівы вартаўнік лепш, чым нікага!

– Ну, добра, – хмурна пагадзіўся Хемуль і, устаўшы, жвавенька патрухаў прэч між кустоў.

– Бачыце! – сказаў Мумітроль. – Вы ж памятаеце, што нам прыснілася ў ноч на Купалу? Леў! Вялізны леў, якога цапнула за нагу маленькая Мю! І што яны там прыдумалі такое дома?

– А я прысніла, што ў мяне аднекуль узнікла цэлая куча новых сваякоў, – паведаміла Філіф'ёнка. – Гэта быў бы жах! Якраз тады, калі я нарэшце пазбавілася ад старых!

Тут вярнуўся Хемуль.

Ён прывёў з сабой страшна маленькую, худую і перапалоханую з выгляду Хемуліху.

– Ну, як думаеш, зможаш павартаваць іх замест мяне? – спытаў Хемуль.

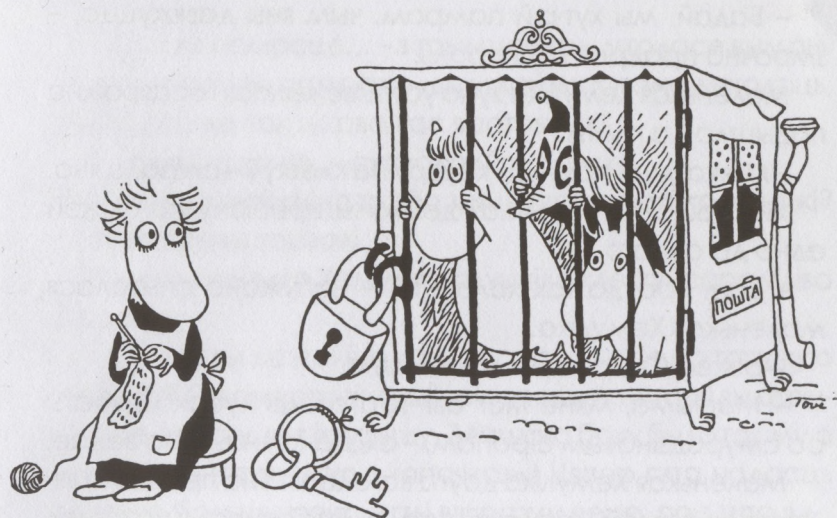
– Яны кусаюцца? – прашаптала маленькая Хемуліха, якая відавочна была далёка не ўзорным прыкладам хемуля.

Хемуль фыркнуў і падаў ёй ключы ад клеткі.

– Безумоўна, – сказаў ён. – Калі ты іх выпусціш, то – кусьхрусь! – напалам перакусяць. Ну, пайду пераапрапануся да прэм'еры. Бывайце ўсе.

Як толькі ён знік, маленькая Хемуліха села за вязанне, раз-пораз кідаючы баязлівыя позіркы на клетку.

– А што вы вяжаце? – спагадліва спытала фрэкен Снорк.

Маленькая Хемуліха ўздрыганулася.

– Не ведаю, – спалохана прашаптала яна. – Мне проста спакойней, калі я вяжу.

– З гэтага можна звязаць тапачкі, у цябе для іх якраз добры колер, – прапанавала фрэкэн Снорк.

Хемуліха задумліва паглядзела на вязанне.

– У цябе няма знаёмых, у каго мерзнуць ногі? – спытала Філіф'ёнка.

– Ёсць адна сяброўка, – сказала Хемуліха.

– Я таксама адну такую ведаю, – падхапіла Філіф'ёнка. – Жонка майго дзядзькі, якая працуе ў тэатры. Там, Кажуць, заўсёды скразнякі. Працаваць у тэатры – гэта проста кашмар!

– Тут таксама цягне, – сказаў Мумітроль.

– Мой кузэн мог бы пра гэта падумаць, – нясмела сказала Хемуліха. – Калі трошкі пачакаеце, я звяжу вам тапачкі.

– Бадай, мы хутчэй памром, чым яны давяжуцца, – змрочна прадрок Мумітроль.

Маленькая Хемуліха яўна ўстрывожылася і асцярожна падышла да клеткі.

– Можа, мне накінуць коўдру на клетку? – сказала яна.

Яны паціснулі плячыма і, дрыжучы, прыціснуліся бліжэй адно да аднаго.

– Вам праўда так халодна? – напужана спыталася маленькая Хемуліха.

Фрэкэн Снорк суха закашляла.

– Магчыма, мяне мог бы ўратаваць кубак гарбаты са смуродзінавым сіропам, – сказала яна. – Хто ведае.

Маленькая Хемуліха доўга вагалася. Яна прадняла вязанне да самай мордачкі і неадрыўна глядзела на вязняў.

– Калі вы памраце... – з трымценнем у голасе вымавіла яна. – Калі вы памраце, дык майму кузэну, выходзіць, будзе ўжо не так цікава вас вартаваць?

– Бадай, што не, – сказала Філіф'ёнка.

– А мне ж усё адно трэба зняць з вас меркі на тапачкі? Яны гарача заківалі.

Тады маленькая Хемуліха адчыніла клетку і сарамліва сказала:

– Можа, вы дазволіце мне запрасіць вас на гарачую гарбату? Са смуродзінавым сіропам. А тапачкі вы атрымаеце адразу, як я іх давяжу. З вашага боку было так міла падказаць гэтую ідэю з тапачкамі! Цяпер гэта надасць вязанню большы сэнс, калі вы разумееце, пра што я.

І яны пайшлі да маленькай Хемуліхі піць гарбату. Хемуліха напакла ім цэлую кучу пячэння, і яны так заседзеліся, што паспела нават сцямнець, калі фрэкен Снорк нарэшце ўстала і абвясціла:

– Нам праўда ўжо час ісці. Вялікі дзякуй за гарбату.

– Так шкада, што вас трэба зноў саджаць у клетку, – выбачаючыся сказала маленькая Хемуліха і зняла з цвіка ключы.

– Але мы не збіраемся туды вяртацца, – запярэчыў Мумітроль. – Мы збіраемся дадому, у тэатр.

У маленькай Хемуліхі выступілі слёзы на вачах.

– Мой кузэн страшэнна засмуціцца, – сказала яна.

– Але ж мы ні ў чым не вінаватыя! – усклікнула Філіф'ёнка.

– Дык чаму вы не сказалі адразу? – з палёгкай узрадавалася маленькая Хемуліха. – Калі так, дык ідзіце, канечне, у тэатр. Але мне, мабыць, лепш пайсці з вамі і патлумачыць усё кузэну.

Раздзел дванаццаты

Пра драматычную прэм'еру

Пакуль маленькая Хемуліха прымала дома гасцей, па-над лесам усё яшчэ луналі тэатральныя афішы. Адна пачала апускацца над палянай і ўрэшце прыліпла да свежапрасмоленага даху.

Дваццаць чатыры дзіцяtkі адразу палезлі па яе наверх. Кожнае хацела самастойна ўручыць праграму Снусмумрыку, а таму што афіша была на тонкай паперы, то вельмі хутка ператварылася ў дваццаць чатыры малюсенькія афішкікі (калі не лічыць тыя некалькі абрыўкаў, што трапілі ў комін і згарэлі).

– Табе прыйшоў ліст! – закрычалі лясныя дзеці, з'язджаючы, саскокваючы і скачваючыся з даху.

– Морравы дзеці! – сказаў Снусмумрык, які стаяў за

домам і мыў іх шкарпэткі. – Мы ж толькі гэтым ранкам дах пасмалілі! Хочаце, каб я вас кінуў? Мне што, пайсці патапіцца ці, можа, пазабіваць вас усіх на месцы?

– Не-не-не! – закрывалі дзеці і пацягнулі яго за крысо. – Прачытай, прачытай свой ліст!

– Свае лісты, вы хацелі сказаць, – сказаў Снусмумрык і выцер мыльную пену аб валасы найбліжэйшай маляўкі. – Ну-ну, паглядзім. Што гэта за ліст такі таямнічы?

Ён расправіў скамечаныя паперкі на траве і паспрабаваў скласці з іх тое, што неклаі было афішай.

– Чытай уголас! – закрывалі лясныя дзеці.

– Аднаактавая драма, – пачаў Снусмумрык. – Нявесты льва, або... (тут, здаецца, кавалка не хапае). Плата за ўваход: Усё, што можна з'есці... (ай-яй)... увечары на зах... (на захадзе)... калі не будзе ветру ці дажджу... (тут усё ясна)... лі дзе... ас клас... (не, тут не разбярэш)... пасярод Яловага заліва.

– Ага, – сказаў Снусмумрык і паглядзеў угору. – Гэта, мае вы пачварынкi, ніякі не ліст, а тэатральная афіша. Відаць, увечары ў Яловым заліве будзе нейкі спектакль. Чаму яго даюць на вадзе – гэта толькі заступнік усіх зверанят ведае. Хаця, магчыма, ім па сюжэце патрэбныя хвалі.

– А дзецям туды забаронена? – спыталася самае малодшае лясное дзіцянё.

– А леў у іх сапраўдны? – закрывалі астатнія. – Дык калі мы ўжо ідзем?

Снусмумрык паглядзеў на іх і зразумеў, што яны проста абавязаныя схадзіць на гэты спектакль.

«Мабыць, я змагу расплаціцца бачуркай фасолі, – заклапочана падумаў ён. – Калі яе хопіць, бо мы ж нямала ўжо з'елі... Галоўнае, каб там не падумалі, што гэтыя

дваццаць чатыры маляўкі – усе мае дзеці... неяк няёмка будзе... Але чым мне іх карміць заўтра?!»

– Табе не хочацца ў тэатр? – спыталася самае малодшае дзіцянё і пацерлася мордачкай аб яго штаны.

– Яшчэ як хочацца, лапанька, – сказаў Снусмумрык. – Так, давайце паспрабуем прывесці вас у прыстойны выгляд. Хоць бы збольшага. Насоўкі ва ўсіх ёсць? Усё-ткі ідзем на драму.

Насовак у малечы не было.

– Ну што ж, – сказаў Снусмумрык. – Будзеце смаркацца ў падолы. Ці што там у вас ёсць.

Сонца амаль закацілася за далягляд, калі Снусмумрык урэшце скончыў разбірацца са штонікамі і сукенкамі. Канечне, шмат плямаў ад дзёгцю так і засталася, але было прынамсі бачна, што ён стараўся.

У прыўзнятым і ўрачыстым настроі яны рушылі да Яловага заліва.

Снусмумрык з бачуркай фасолі ішоў першы, а лясная малеча, разбіўшыся парамі, – следам за ім. Усе як адзін яны мелі аднолькавыя раўняўкія праборы ад броваў да хваста.

Мю сядзела на капелюху Снусмумрыка і спявала. Пад ноч магло пахаладаць, і таму яна была захутаная ў вязаную сурвэтку.

На беразе ўжо адчувалася, што ў паветры носіцца дух прэм'еры. Праз увесь заліў да тэатра грэблі на чайнах глядачы.

Хемульскі добраахвотны аркестр граў на пляцэ пад зіхоткаю рампай.

Стаяў ціхі прыгожы вечар.

Снусмумрык узяў на пракат човен за дзве жмені фасолі, і яны паплылі да тэатра.

– Мумрык! – сказала самае вялікае дзіцятка, калі яны праплылі паўдарогі.

– Ну? – азваўся Снусмумрык.

– У нас тут табе падарунак, – сказала дзіцятка і густа пачырванела.

Снусмумрык паклаў вёслы і выцягнуў з рота люльку.

Самае вялікае дзіцятка дастала з-за спіны нейкі незразумелага колеру камячок.

– Гэта капшук пад твой тытунь, – прамармытаў ён. – Мы ўпотаі вышылі яго ўсе разам!

Снусмумрык узяў падарунак (гэта быў адзін са старых каптуркоў Філіф'ёнкі), зазірнуў у яго, панюхаў.

– Там малінавае лісце, – горда закрычала самае малодшае дзіцянё. – Яго можна курыць у нядзелю і святы!

– Капшук проста выдатны, – пахваліў Снусмумрык. – І святочны тытунец што трэба.

Ён падзякаваў і паціснуў лапкі ўсім дзецям.

– Я не вышывала, – сказала, седзячы на капелюху, маленькая Мю. – Але ідэя была мая!

Човен падплыў да рампы, і Мю здзіўлена зморшчыла мордачку.

– А што, усе тэатры аднолькавыя? – спытала яна.

– Напэўна, – сказаў Снусмумрык. – Калі спектакль пачнецца, гэтую заслону прыбяруць, і тады трэба будзе сядзець вельмі ціха. І глядзіце

мне, не перакуліцеся ў ваду, калі будзе штось страшнае. А калі ўсё скончыцца, трэба пляскаць у лапы, каб паказаць, што вам спадабалася.

Лясныя маляўкі сядзелі нерухома, шырока расплюшчыўшы вочы.

Снусмумрык неўпрыкмет абвёў вакол вокам, але ніхто з іх дзіцячай грамады не смяўся. Усе неадрыўна глядзелі на асветленую заслону. Толькі нейкі хемуль у гадах падгроб да іх і сказаў:

– Калі ласка, ваша аплата.

Снусмумрык падняў бачурку з фасолі.

– Гэта за ўсіх? – спытаў Хемуль, пералічваючы дзяцей.

– Што, не хапае? – устрывожыўся Снусмумрык.

– Ды не, я вам нават вінен невялікую рэшту, – сказаў Хемуль і адсыпаў Снусмумрыку поўны коўш фасолі. – Усё як належыць.

Тут аркестр скончыў граць, і ўсе запляскалі.

Потым усё сціхла.

І ў гэтай цішыні з-за заслоны пачуліся тры моцныя ўдары па падлозе.

– Мне страшна, – прашаптала самае малодшае дзіцянё і ўхапіла за рукаво Снусмумрыка.

– Трымайся за мяне, і ўсё будзе добра, – сказаў Снусмумрык. – Глядзі, яны прыбіраюць заслону.

Гледачы стаілі дыханне, і перад імі раскрыўся скалісты краявід.

Справа сядзела дачка Мюмлы ў цюлевай спадніцы і з папярэвымі кветкамі ў валасах.

Маленькая Мю перагнулася цераз брыль капелюха і сказала:

– Зварыце мяне ў кіпні, калі гэта не мая сястрэнцыя!

– Дачка Мюмлы – твая сваячка? – здзівіўся Снусмумрык.

– Ды я ж увесь час казала пра сваю сястру, – з прыкрасцю сказала Мю. – Ты, відаць, зусім мяне не слухаў?

Снусмумрык не зводзіў вачэй на сцэны. Яго люлька пагасла. Ён глядзеў, як злева на падмосткі выйшаў Мумітата і пачаў дэкламаваць нешта дзіўнае пра цэлую кучу ўсякіх сваякоў і пра льва.

Раптам маленькая Мю саскочыла Снусмумрыку на калені і з абурэннем спытала:

– Чаго гэта Мумітата крычыць на маю сястру? Яму нельга лаяцца на маю сястру!

– Ціха, ціха, гэта проста спектакль, – безуважна сказаў Снусмумрык.

Ён глядзеў на маленькую таўсмаценькую даму ў чырвоным аксаміце, якая сцвярджала, што вельмі шчаслівая, хоць выглядала так, быццам ёй нешта баліць.

А нехта незнаёмы ў глыбіні сцэны раз-пораз ускрываў: «О фатальнасць!»

Яшчэ больш Снусмумрык здзівіўся, каля ўбачыў, як на сцэне з'явілася Мумімама.

«Што гэта з усёй мумісям'ёй раптам здарылася? – думаў ён. – Ну, ну, вымудры ў іх былі заўсёды, але каб такое! Зараз, мусіць, і Мумітроль выйдзе ды пачне што-небудзь дэкламаваць».

Але Мумітроль не выйшаў. Затое выйшаў леў і адразу загыркаў.

Лясная малеча таксама адразу закрычала ў адказ і ледзь не перакуліла човен.

– Абы-што нейкае, – сказаў хемуль у паліцэйскім картузе, які сядзеў у суседнім чоўне. – Зусім не падобна да п'есы, якую я калісьці глядзеў. Там было пра прынцэсу, якая заснула пад ружовым кустом. А тут нават не разбярэш, пра што.

– Ціха, ціха, – супакоіў Снусмумрык перапалоханую дзятку. – Гэты леў – са звычайнага старога пакрывала!

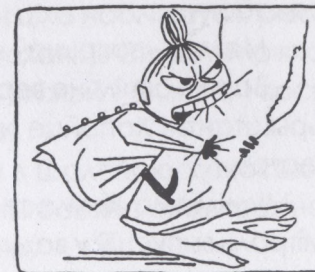
Але дзеці не верылі. Яны ж бачылі, як леў ганяецца па ўсёй сцэне за дачкой Мюмлы. Маленькая Мю раўла на ўсю глотку.

– Ратуйце маю сястру! – крычала яна. – Забіце льва!

І раптам яна адчайна скочыла на сцэну, накінулася на льва і ўсадзіла свае вострыя зубкі яму ў заднюю нагу.

Леў закрычаў і разваліўся пасярэдзіне.

Гледачы ўбачылі, як дачка Мюмлы падняла маленькую Мю і тая цмокнула яе ў нос. І яшчэ заўважылі, што ўсе раптам загаварылі не гексаметрам, а зусім як заўсёды. І публіка нічога не мела суп-

раць, бо нарэшце ёй стала зразумела, пра што гэта я п'еса.

У п'есе распавядалася пра таго, каго знесла вялікаю хваляй, хто перажыў шмат страшных нягод, а потым зноў знайшоў дарогу дадому. І цяпер усе невыказна радаваліся і збіраліся варыць каву.

– Вось цяпер яны граюць лепей, – сказаў Хемуль.

Снусмумрык пачаў падымаць лясную малечу на сцэну.

– Здароў, Мумімама! – весела крыкнуў ён. – Ты не прыгледзіш за імі?

Спектакль рабіўся ўсё цікавейшым. Паціху ўся публіка перабралася на сцэну і таксама ўзяла ўдзел у тэатральнай дзеі шляхам паядання ўваходнай платы, расставленай на вялікім сталё. Мумімама вызвалілася з абрыдлых спадніц і замітусілася, раздаючы ўсім кубачкі для кавы.

Аркестр грывнуў марш хемулёў.

Мумітата ззяў ад такога вялікага поспеху, а Міса была не меней шчаслівая, чым на генеральнай рэпетыцыі.

Раптам Мумімама застыла пасярод сцэны і выраніла кубак на падлогу.

– Ён вярнуўся, – прашаптала яна, і ўсё вакол яе сціхла.

З цемры пачуліся лёгкія ўсплёскі вёслаў. Дзынкнуў балабончык.

– Мама! – закрычаў нехта. – Тата! Я вярнуўся!

– Вачам сваім не веру! – сказаў Хемуль. – Гэта ж мае арыштантаў! Хапайце іх зараз жа, пакуль яны не спалілі тэатр!

Мумімама кінулася да рампы. Яна ўбачыла, як Мумітроль выпусціў у ваду вясло, спрабуючы разварнуцца.

Ён замітусіўся і паспрабаваў грэбці другім вяслом, але човен толькі круціўся на месцы. На карме сядзела худая, мірная з выгляду маленькая хемуліха і крычала нешта, на што ніхто не звяртаў увагі.

– Бяжыце! – крыкнула Мумімама. – Тут паліцыя!

Яна не ведала, што нарабіў яе Мумітроль, але не сумнявалася ні на міг, што ёй гэта спадабалася б.

– Трымайце маіх арыштантаў! – крычаў вялікі Хемуль. – Яны спалілі ўсе шыльды і прымусілі свяціцца ахоўніка парку!

Спачатку публіка трохі збянтэжылася, але потым сцяміла, што спектакль яшчэ не скончыўся. Тады ўсе адставілі кубкі з кавай і селі ўздоўж рампы глядзець працяг.

– Хапайце іх! – злосна крычаў Хемуль.

Гледачы запляскалі.

– Пачакайце, – спакойна сказаў Снусмумрык. – Тут, пэўна, нейкая памылка. Бо шыльды паздзіраў я. А паркавы ахоўнік хіба, праўда, дагэтуль свеціцца?

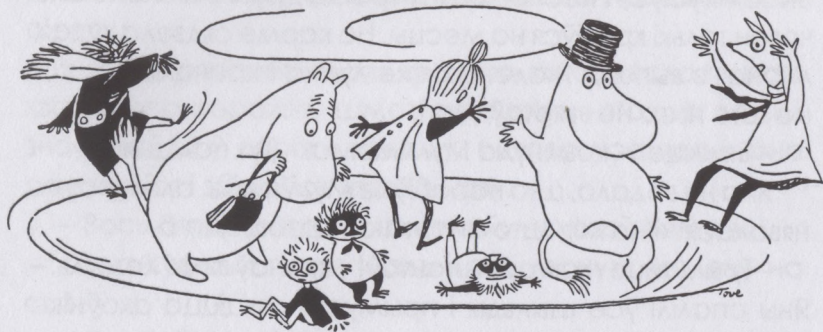
Хемуль азірнуўся і вырачыў вочы на Снусмумрыка.

– Гэта ж падумаць толькі, якая яму эканомія! – бесклапотным голасам разважаў Снусмумрык, падсоўваючыся бліжэй да рампы. – Ніякіх квітанцый за электрычнасць! Ды ён, мабыць, можа цяпер сам ад сябе запальваць люльку і варыць у сябе на галаве яйкі...

Хемуль не вымавіў ні слова. Ён ціха набліжаўся, растапырыўшы вялізныя лапы, гатовы схопіць Снусмумрыка за каўнер. Ён падкрадаўся ўсё бліжэй і бліжэй, і вось узяў разбег, і ў наступны момант...

Сцэна завялася і закруцілася з шалёнаю хуткасцю. Яны пачулі, як смяецца Эма, і гэты раз яна смяялася не пагардліва, а вясёла і пераможна.

Усё адбывалася так хутка, што глядачы не паспявалі сачыць. Страціўшы раўнавагу, усе падалі адно на аднаго, а сцэна круцілася, не спыняючыся, і несла ўсіх па коле. Дваццаць чатыры лясныя маляўкі накінуліся на Хемуля і ўчапіліся зубамі ў яго ўніформу.

Снусмумрык лёгка, як тыгр, пераскочыў рампу і апынуўся ў адным з пустых чаўноў. А Мумітролева лодка ад хваляў перакулілася, і фрэкэн Снорк, Філіф'ёнка і маленькая Хемуліха, плюхнуўшыся ў ваду, паплылі да тэатра.

– Брава! Брава! Біс! – крычала публіка.

Што да Мумітроля, то, вынырнуўшы на паверхню, ён скіраваў да Снусмумрыкавага чоўна.

– Здароў! – сказаў ён, хапаючыся за борт. – Страшэнна рады цябе бачыць.

– Здароў-здараў, – адказаў Снусмумрык. – Скоч сюды: зараз паглядзіш, як змываюцца ад паліцыі!

Мумітроль пералез у човен, і Снусмумрык адразу пагроб з заліва, ды так, што вада ажно вірыла ля штэўня.

– Бывайце, мае дзеткі, і дзякуй за дапамогу! – крыкнуў

ён. – Глядзіце не пэцкайцеся і будзьце ахайныя! І не лазьце па даху, пакуль ён не прасохне!

Нарэшце Хемулю ўдалося вырвацца з кругаверці шалёнай сцэны, вырвацца ад лясных малявак і ад авацый публікі, якая закідвала яго кветкамі. Сыплючы лаянкай, ён ўскочыў у другі човен і пагнаўся за Снусмумрыкам.

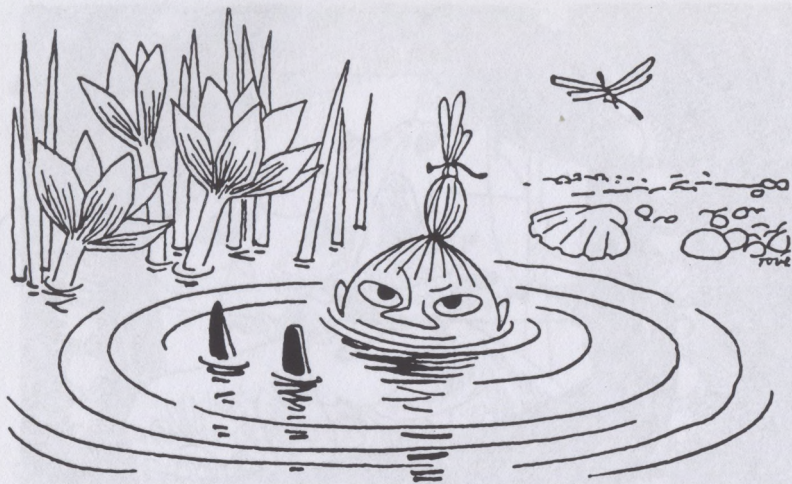
Але было ўжо позна: Снусмумрык знік у начы.

Запанавала незвычайная цішыня.

– Ах вось як, ты ўсё-ткі прыйшла, – не праяўляючы ніякіх эмоцый, сказала Эма і паглядзела на мокрую Філіф'ёнку. – Але не думай, што тэатр – гэта толькі танцы на ружах!

Раздзел трынаццаты

Пра пакаранне і ўзнагароду

Доўгі час Снусмумрык гроб моўчкі. Мумітроль глядзеў на мілыя сэрцу абрысы старога капелюха на фоне начнога неба і на аблачынкі дыму, што падымаліся ў ціхае паветра са Снусмумрыкавай люлькі.

«Цяпер усё будзе добра», – думаў ён.

Крыкі і апладысменты чуліся ўсё слабей, і ўрэшце сябры плылі толькі пад акампанемент плёскату вёслаў.

Берагі ледзь угадваліся ў змроку.

Размаўляць не хацелася. Прынамсі, пакуль што. Спяшацца не было куды: наперадзе чакала доўгае і шматабяцальнае лета. А цяпер хапала ўжо адной

гэтай драматычнай сустрэчы, ночы і захапляльных уцёкаў. Апісаўшы вялікую дугу, човен урэшце скіраваў да берага.

Мумітроль здагадаўся, што Снусмумрык хоча збіць пагоню са следу. Дзесьці далёка ў цемры Хемуль даў рэзкі свісток, і яму адгукнуліся іншыя.

Калі човен мякка ўвайшоў у зараснік прыбярэжнага трыснягу пад шатамі дрэваў, на небе ўзышла поўня.

– Цяпер слухай уважліва, што я скажу, – пачаў Снусмумрык.

– Слухаю, – сказаў Мумітроль, і дух прыгодаў забіў крылом у ягонай душы.

– Ты вернешся да астатніх, – сказаў Снусмумрык. – Бяры ўсіх, хто хоча вярнуцца ў Мумідол, і прыводзь сюды. Толькі скажы, каб ніякай мэблі з сабой не цягнулі. Вам трэба будзе спяшацца, бо хемулі могуць ачапіць тэатр. Я іх ведаю. Не затрымлівайся ў дарозе і нічога не бойся. Чэрвеньскай ноччу нічога не здарыцца.

– Добра, – паслухмяна адказаў Мумітроль.

Ён пачакаў крыху, але Снусмумрык нічога больш не дадаў. Мумітроль пакінуў човен і пабег берагам назад.

Снусмумрык сеў на карме і асцярожна выбіў з люлькі попел. Потым нахіліў галаву і вызірнуў з-за сцяблін трыснягу. Хемуль па-ранейшаму ўпарта трымаў курс наперад. Яго сілуэт быў выразна бачны на месяцовай дарожцы.

Снусмумрык ціха хіхкнуў і ўзяўся набіваць люльку.

Вада нарэшце пачала спадаць. Абмытыя хвалямі берагі і даліны паволі зноў адкрываліся сонцу. Першымі паказаліся дрэвы. Яны санліва калыхалі над вадой

вершалінамі і распраўлялі галіны, правяраючы, ці ўсё ў іх ацалела пасля катастрофы. Паламаныя дрэўцы спяшаліся выпусціць новыя парасткі, птушкі шукалі свае старыя гнёзды, а вышэй па схілах, з якіх ужо збегла вада, на траве сушылася разасланая бялізна.

Як толькі вада пачала спадаць, усе заспяшаліся дадому. Удзень і ўначы яны грэблі або плылі пад ветразямі, а калі вада сышла цалкам, ішлі далей пешкі да тых мясцін, дзе жылі раней.

І хоць некаторыя, пакуль даліна была пад вадой, знайшлі сабе новыя і, можа быць, нават лепшыя месцы, ды ўсё-ткі старыя ім падабаліся больш.

Калі Мумімама з сумкаю ў лапах сядзела на карме

побач з сынам, яна думала зусім не пра мэблю, якую давялося пакінуць Эме. Не, яна думала пра свой сад і гадала, ці расчысціла мора сцяжынкі гэтак жа дбайна, як гэта звычайна рабіла яна сама.

Мама пачала пазнаваць краявіды. Яны плылі па цясніне праз Адзінокія Горы, і яна ведала, што за наступным паваротам убачыць уцёс, які сцеражэ ўваход у Мумідол.

– Плывем дамоў, дамоў, дамоў! – спявала на каленях сястры маленькая Мю.

Фрэкен Снорк сядзела на носе і разглядала падводныя відарысы. Човен якраз праплываў над поплавам, і кветкі з шоргатам абмяталі кіль. Жоўтыя, чырвоныя, блакітныя, яны глядзелі скрозь ваду ў неба, цягнучы свае шыйкі насустрач сонечнаму святлу.

Мумітата веславаў роўна і няспешна.

– Як думаеце, а веранда над ватэрлініяй? – спытаў ён.

– Туды яшчэ трэба спачатку даплыць... – сказаў Снусмумрык, апасліва пазіраючы цераз плячо.

– Паслухай, – паспрабаваў яго супакоіць Мумітата, – мы даўно пакінулі хемулёў далёка ззаду!

– Гэта яшчэ невядома, – засумняваўся Снусмумрык.

Пасярод чоўна, накрытая купальным халатам, узвышалася нейкая дзіўная купка. Час ад часу яна варушылася. Мумітроль асцярожна пакратаў яе за верхавінку.

– Можа, вылезеш пасядзіш на сонейку? – спытаў ён.

– Не, дзякуй, тут і так добра, – адказаў з-пад халата лагодны галасок.

– Яна ж там зусім без паветра, небарака, – захвалявалася Мумімама. – Тры дні ўжо там сядзіць!

– Маленькія хемуліхі страшна баязлівыя, – шэптаў патлумачыў Мумітроль. – Па-мойму, яна там вяжа. Гэта яе супакойвае.

Але маленькая Хемуліха і не думала вязаць. Яна старанна запаўняла тоўмты сшытак у чорнай цыратовай вокладцы. «Забараняецца, – пісала яна, – забараняецца, забараняецца, забараняецца». І так пяць тысяч разоў. Ёй падабалася спісваць старонку за старонкай адным гэтым словам.

«Як усё-ткі прыемна быць добрай», – думала яна спакойна.

Мумімама ўзяла Мумітроля за лапу.

– Пра што задумаўся? – спытала яна.

– Пра Снусмумрыкаву малечу, – адказаў Мумітроль. – Няўжо яны, праўда, усе будуць актормі?

– Некаторыя, – адказала мама. – А тых, у каго няма такога таленту, возьме да сябе Філіф'ёнка. Ёй цяжка адной зусім без сваякоў.

– Ім будзе не хапаць Снусмумрыка, – з сумам сказаў Мумітроль.

– Магчыма, напачатку, – сказала мама. – Але ён штогод збіраецца іх наведваць і пісаць ім лісты на дні народзінаў. З малюнкамі.

Мумітроль кінуў.

– Гэта добра, – сказаў ён. – А Хомса з Місай... Бачыла, як Міса ўзрадавалася, калі ёй дазволілі застацца ў тэатры?!

Мумімама засмяялася.

– Што ж, Міса цяпер шчаслівая. Будзе граць у трагедыях колькі захоча і кожны раз у новым абліччы. А Хомса будзе рэжысёрам і не меней шчаслівым, чым яна.

– Ага, – сказаў Мумітроль. – Як добра!

І тут човен спыніўся.

– Так, мы заселі ў траве, – сказаў Мумітата, высунуўшы галаву за борт. – Далей толькі ўброд.

Усе вылезлі з чоўна і пабрылі па вадзе.

Маленькая Хемуліха трымала за пазухай нешта яўна ёй дарагое, але ніхто не спытаўся, што яна там хавае.

Ісці было цяжка: вада даставала да пояса. Але дно было добрае, высланае мяккай травой і зусім без камянёў. Часам зямля крыху падымалася, і над вадой, быццам райскія выпачкі, паказваліся абсыпаныя кветкамі купіны.

Снусмумрык ішоў апошні і быў маўклівейшы, чым звычайна. Ён увесь час азіраўся і прыслухоўваўся.

– Ды я гатовая з'есці твой стары капялюх, калі яны не адсталі! – сказала дачка Мюмлы.

Але Снусмумрык толькі патрос галавой.

Дарога звузілася. У прасвеце між высокімі скаламі замільгали родныя зялёныя фарбы Мумідолу. Вунь і дах з вясёлым трапяткім сцягам...

Неўзабаве паказалася і лукавіна ракі, і блакітны масток. Ужо расквітнеў язмін! Падарожнікі пашыбавалі так, што ўскаламуцілі вакол сябе ўсю ваду. Усе радасна абмяркоўвалі, чым хто зоймецца, калі прыйдзе дадому.

Але раптам паветра, як нажом, разрэзаў дзікі свіст.

І горны перавал у адно імгненне закішэў хемулямі: яны былі спераду, ззаду – паўсюль!

Фрэкен Снорк, імкнучыся схаватца, уткнулася галавой у плячо Мумітролю. Уся анямелі. Гэта было жажліва: дайсці амаль да самага дому і трапіць у лапы паліцыі!

Хемуль падышоў да іх бліжэй і спыніўся перад Снусмумрыкам.

– Ну-у? – сказаў ён.

Усе маўчалі.

– Ну-у? – паўтарыў Хемуль.

Тады маленькая Хемуліха жвавенька, наколькі яна была здольная, падбегла да кузэна і, зрабіўшы кніксэн, падала яму чорны цыратовы сшытак.

– Снусмумрык раскаяўся і просіць прабачэння, – сарамліва сказала яна.

– Я не... – пачаў быў Снусмумрык.

Вялікі Хемуль абарваў яго позіркамі і разгарнуў сшытак. Ён пачаў лічыць. І лічыў доўга. А пакуль ён лічыў, вада апусцілася ім да лытак. Урэшце Хемуль сказаў:

– Усё правільна. Слова «забараняецца» напісана роўна пяць тысяч разоў.

– Але ж... – пачаў зноў Снусмумрык.

– Калі ласка, не кажы нічога, – папрасіла маленькая

Хемуліха. – Мне было вельмі прыемна, праўда, вельмі прыемна!

– А шыйды! – сказаў Хемуль.

– А можна, ён лепш павесіць іх вакол майго агарода? – спытала Мумімама. – Напрыклад: «Просім кнющікаў пакінуць крыху салаты на нашай градзе і нам»?

– Ну, вядома... вядома ж, якая розніца, – разгубіўшыся, сказаў Хемуль. – Што ж, у такім разе я мушу вас адпусціць. Але больш так не рабіце!

– Не будзем, – адказалі ўсе паслухмяна.

– А ты давай зараз жа ідзі дадому, ясна? – строга паглядзеў на кузіну Хемуль.

– Ну, калі ты на мяне не крыўдуеш... – адказала яна.

І, павярнуўшыся да мумісям'і, сказала:

– Вялікі вам дзякуй за парадку з вязаннем. Я дашлю вам тапачкі, як толькі яны будуць гатовыя. На які адрас іх адпраўляць?

– Пішыце проста «У Мумідол», – сказаў Мумітата.

Апошнюю частку дарогі яны ўжо беглі. Цераз пагорак, між кустоў бэзу і напасткі да ганку. Тут мумісям'я нарэшце спынілася і глыбока, з радасцю і палёгкай, уздыхнула. Усе стаялі і прыслухоўваліся да гэтага простага пачуцця – быць дома. Усё цяпер вярнулася на сваё месца.

Прыгожыя разьблёныя парэнчы на верандзе зусім не папсаваліся. Сланечнік застаўся на месцы. І бочка пад ваду таксама. А гамак ад вады пабляк і ў выніку набыў прыемны колер. На дварэ заставалася ўсяго адна лужына, у якой адбівалася неба і ў якой якраз было дзе паплаваць маленькай Мю.

Здавалася, нічога не адбылося, і ніякая небяспека больш не зможа сюды прыйсці.

Толькі садовыя сцежкі былі засыпаныя ракавінкамі, а ганак апляталі чырвоныя водарасці.

Мумімама зазірнула ў акно залы.

– Любачка, ты пакуль не заходзь туды, – сказаў Мумітата. – А калі захочаш зайсці, заплюшчвай вочы: я спачатку мушу зрабіць новую мэблю – такую, як была нашая старая. З кутасікамі, чырвоным плюшам і ўсім астатнім.

– Нашто мне заплюшчваць вочы? – весела адказала мама. – Мне адзінае, чаго цяпер не будзе хапаць, гэта паваротнай сцэны! І я вось што яшчэ думаю: ці не выбраць нам гэты раз які-небудзь стракаты плюш.

Увечары Мумітроль прыйшоў да намёта Снусмумрыка пажадаць сябру добрай ночы.

Снусмумрык сядзеў на беразе і курыў.

– Цяпер у цябе ёсць усё, што табе трэба? – спытаў Мумітроль.

Снусмумрык кіўнуў.

– Абсалютна ўсё, – сказаў ён.

Мумітроль прынохаўся.

– Ты перайшоў на новы тытунь? – спытаў ён. – Трошкі нагадвае маліны. Добры гатунак?

– Не, – адказаў Снусмумрык. – Але я куру яго толькі па нядзелях.

– Ясна, – здзіўлена сказаў Мумітроль. – Сёння ж нядзеля. Ну што, да заўтра тады, я – спаць!

– Бывай-бывай, – сказаў Снусмумрык.

Мумітроль спусціўся міма гамачнага дрэва да стаўка з бурай вадой. Ён зазірнуў у ваду. Бранзалеты па-ранейшаму ляжалі на дне.

Тады ён узяўся шукаць нешта ў траве.

І праз пэўны час знайшоў свой караблік. Яго бакштаг заблытаўся ў лісточку, але сам караблік быў зусім цэлы. І нават маленькі люк над трумам застаўся на сваім месцы.

Мумітроль пайшоў дадому праз сад. Вечар быў свежы і мяккі, і мокрыя кветкі пахлі мацней, чым звычайна.

Мама сядзела на ганку і чакала яго.

Яна трымала нешта ў лапе і ўсміхалася.

– Адгадаеш, што ў мяне? – спытала яна.

– Шлюпка! – сказаў Мумітроль са смехам. Не таму, што ў гэтым было нешта асабліва смешнае, а проста таму, што ён адчуў сябе бязмежна шчаслівым.

Змест

Раздзел першы 5
Пра караблік з кары і агнядышную гару

Раздзел другі 20
Пра тое, як ныраюць па сняданак

Раздзел трэці 30
Пра знаёмства з зачараваным домам

Раздзел чацверты 44
Пра падступнасць
і небяспеку начаваць на дрэвах

Раздзел пяты 58
Пра тое, што здараецца, калі свішчаш у тэатры

Раздзел шосты 66
Пра тое, як помсцяць парковым ахоўнікам

Раздзел сёмы 77
Пра тое, як бывае небяспечна ў купальскую ноч

Раздзел восьмы 86
Пра тое, як пішуцца п'есы

Раздзел дзявяты 96
Пра аднаго няшчаснага тату

Раздзел дзясяты 101
Пра генеральныя рэпетыцыі

Раздзел адзінаццаты 109
Пра тое, як падманваюць турэмшчыкаў

Раздзел дванаццаты 117
Пра драматычную прэм'еру

Раздзел трынаццаты 128
Пра пакаранне і ўзнагароду

Літаратурна-мастацкае выданне

Янсан Тувэ
НЕБЯСПЕЧНАЕ
ЛЕТА

Адказы за выпуск 3м. Колас

Падпісана да друку 07.04.2014. Фармат 60x84 $\frac{1}{16}$.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 4,90. Ум. друк. арк. 8,14.

Наклад 1000 асобнікаў (1-ы завод 1-500).

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
індывідуальны прадпрымальнік Зміцер Колас

ЛІ № 02330/0552654 ад 04.01.2010.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220023, Мінск.

Пераплёт выраблены

у ТАА «Бізнесафсет»

Пр. Незалежнасці, 95, корп. 7, пакой 3, 220043, Мінск.

Казачная аповесць
«Небяспечнае лета» – яшчэ адна з серыі кніг,
прысвечаных мумітролям, чароўным і забавным
істотам, прыдуманым, апісаным і намаляваным
выдатнай фінскай пісьменніцай і мастачкай
Тувэ Янсан (1914–2001).

ISBN 978-985-6992-44-8

9 789856 992448

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS